

Uniwersytet Wrocławski
Wydział Filologiczny
Instytut Filologii Polskiej

Agata Julia Homoncik

**Formy zapisów inkluzywnych (ze względu na płeć)
w wybranych mediach społecznościowych a zalecenia poradników
równościowych III Rzeczypospolitej**

**Praca licencjacka napisana pod kierunkiem
dr hab. Agnieszki Małochy**

Wrocław 2024

University of Wrocław
Faculty of Philology
Institute of Polish Studies

Agata Julia Homoncik

**Forms of inclusive entries (based on gender) in social media and
recommendations of guides of the Third Polish Republic**

**Bachelor thesis written under the supervision of
dr hab. Agnieszka Małocha**

Wrocław 2024

Streszczenie

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie i analiza wybranych technik zapisów inkluzywnych ze względu na płeć, które funkcjonują w mediach społecznościowych. Przedmiotem oglądu stały się wpisy umieszczane w latach 2018-2024 na trzech platformach internetowych: X (Twitter), Instagram oraz Facebook, a także rekomendacje równościowe publikowane w poradnikach wydawanych między 2007 a 2023 rokiem. Autorka konfrontuje innowacyjne zwyczaje inkluzywne funkcjonujące w Internecie z zaleceniami poradników równościowych. Bada także, w jakim stopniu postulowane przez autorów i autorki publikacji równościowych formy włączające są wykorzystywane jako element poradnikowego metatekstu, a w jakim zaś stają się przyjętą autorską strategią narracyjną.

Praca ma charakter teoretyczno-badawczy. Części teoretycznej poświęcony jest rozdział pierwszy, natomiast pozostałe trzy – mieszczą w sobie propozycję podziału i charakterystyki innowacyjnych technik zapisów inkluzywnych. Ich analiza dowodzi, że Internet to miejsce, które daje możliwość nieograniczonego popularyzowania dyskursu równościowego, prezentowania i sprawdzania rozmaitych technik zapisów inkluzywnych, a także jest przestrzenią ich weryfikacji i oceny przez uzus/uzusy mediów społecznościowych.

Słowa kluczowe: dyskurs równościowy, inkluzywność, język włączający, niebinarność, wykluczenie, asymetria rodzajowo-płciowa, techniki zapisów równościowych

Abstract

The aim of this work is to present and analyse selected techniques of gender-inclusive notations that function in social media. The subject of the review were entries posted in the years 2018-2024 on three Internet platforms: X (Twitter), Instagram and Facebook, as well as equality recommendations published in guides issued between 2007 and 2023. The author confronts innovative inclusive customs functioning on the Internet with the recommendations of equality guides. She also examines to what extent the inclusive forms postulated by the authors of equality publications are used as an element of the guide metatext, and to what extent they become an adopted authorial narrative strategy.

The work is of a theoretical and research nature. The first chapter is devoted to the theoretical part, while the remaining three contain a proposal for the division and characterisation of innovative techniques of inclusive notations. Their analysis proves that the Internet is a place that allows for the unlimited popularization of equality discourse, presenting and testing various techniques of inclusive provisions, and is also a space for their verification and evaluation by social media users.

Keywords: equalitydiscourse, inclusive, inclusive language, non-binary, exclusion, gender-sexualasymmetry, techniques of equalityrecords

Spis treści

Wstęp.....	7
Rozdział I Dyskurs równościowy wobec potrzeb współczesnego uzusu	9
1.1. Dyskurs równościowy – cele, wartości	9
1.1.1. Dyskurs równościowy z perspektywy feminizmu	9
1.1.1.1. Dyskurs równościowy ze względu na płeć	10
1.1.2. Dyskurs równościowy a poprawność polityczna	11
1.1.4. Dyskurs równościowy w perspektywie humanistycznej	13
1.2. Misja poradników równościowych.....	14
1.3. Dyskurs równościowy w mediach społecznościowych – postawy, opinie	17
Rozdział II Analiza zapisów równościowych – splitting i parametryczność.....	24
2.1. Opis techniki splittingu oraz parametryczności	24
2.2. Internet jako narzędzie propagujące zapisy równościowe	25
2.3. Poradniki równościowe wobec splittingu i parametryczności	29
2.4. Słowo podsumowania.....	33
Rozdział III Wybrane znaki edytorskie nośnikami informacji równościowych	34
3.1. Asterysk, znak podkreślenia oraz iks – nowymi symbolami inkluzywności	34
3.2. Media społecznościowe miejscem tworzenia innowacyjnych zapisów równościowych...	36
3.3. Opinie uzusu na temat znaków edytorskich	42
Rozdział IV Osobatywy – neutralna forma wyrażania inkluzywności	45
4.1. Koncepcja humanistyczna impulsem do tworzenia osobatywów	45
4.2. Osobatywy w poradnikach równościowych oraz mediach społecznościowych	46
4.3. Wartościowanie osobatywów w uzusie	51
4.4. Podsumowanie.....	53
Zakończenie	54
Bibliografia.....	56
Wykaz grafik	63
Wykaz tabel.....	63
Wykaz wprowadzonych skrótów	63

Wstęp

Nad istotą języka i jego wpływem na człowieka i rzeczywistość uczeni zastanawiają się od stuleci. Przyglądają się językowi z perspektywy filozoficznej, antropologicznej, kognitywnej. Wzbudziło to moją ciekawość na tyle, że bliskie stało mi się zagadnienie roli języka we współtworzeniu rzeczywistości. Po zagłębieniu się w liczne publikacje, odnalazłam wiele interesujących perspektyw rzutujących na moje poglądy dotyczące tego, czym jest język i jaka jest jego rola względem funkcjonowania ludzi w świecie, co pokrótce przedstawię poniżej.

Symbole otaczają nas zewsząd, współbytuja w życiu człowieka. Zakodowane są w tożsamości zbiorowej, a o ich sposobach odczytywania decyduje m.in. wiara, pochodzenie, czy kultura. System językowy, który składa się z rozmaitych znaków i struktur symbolicznych, sprawia, że możemy kontaktować się ze światem zewnętrznym. Jednak „sam symbol nie jest częścią świata i nie posiada swego realnego istnienia jako element świata; on ma tylko znaczenie i pośredniczy absolutnie” (Krapiec, 1985, s. 21). Natomiast człowiek tak bardzo owinął się w struktury językowe, że bez nich nie jest w stanie bezpośrednio ustosunkować się do rzeczywistości – zauważył w *Eseju o człowieku* Ernst Cassirer (1998, s. 69). Ujawnia to perspektywę, która stawia język w roli jednej z funkcji życiowych ludzi – jest ich sposobem bycia – pisze Mieczysław Krapiec (1985, s. 23). Idzie za tym kolejne stwierdzenie, które odnosi się do naturalnej potrzeby ludzkiej wyrażania się za pomocą języka, gdyż to on (język) jest jego (człowieka) narzędziem, a jak wiem, kiedy potrzebujemy coś stworzyć, sięgamy właśnie po narzędzie. Dzięki temu spełniamy naszą potrzebę reprezentowania się w języku, który jest wszechobecny – zauważa Karl Jaspers (1990, s. 215). A to sprowadza nas do postawienia tezy, że aby istnieć, musimy posługiwać się językiem, gdyż byt jest mową.

Ta perspektywa filozoficzna uświadomiła mi, jak bardzo sfera symboli i różnych struktur językowych wpływa na postrzeganie i świata, i własnej osoby. Dlatego podjęłam temat dyskursu równościowego, rozumianego humanistycznie. Jego którego zwolennicy dążą do tego, aby każdy znalazł swoją godną reprezentację w języku i po prostu – istniał w jego strukturach symbolicznych. Okazuje się, że opracowania językoznawcze jedynie fragmentarycznie objaśniają zagadnienie form oraz technik inkluzywnych. Dlatego podjęłam temat innowacyjnych zapisów równościowych, które funkcjonują w mediach

społecznościowych, uznając, że są to takie platformy komunikacyjne, na których możemy demokratycznie i swobodnie ujawniać potrzeby komunikacyjne.

Pracę współtworzą cztery rozdziały: wprowadzający, w którym przedstawiam, czym jest dyskurs równościowy, jak bywa współcześnie rozmaicie rozumiany i wartościowany, względem innych idei, oraz trzy analityczne, prezentujące różne techniki zapisów inkluzywnych. W pierwszym z rozdziałów analitycznych, materiałowych analizuję splitting oraz użycia parametryczne, w kolejnym – funkcjonujące znaki edytorskie (iks, asterisk oraz podkreślnik), które są nową formą wyrażania płciowości, a w ostatnim – osobatywy. Wszystkie wnioski, wyprowadzam z analizowanego materiału, jakim są wypowiedzi w mediach społecznościowych (X, Instagram, Facebook) oraz przykłady zaleceń zamieszczanych w poradnikach i rekomendacjach równościowych. Przedstawiam także opinie użytkowników oraz użytkowniczek języka, w tym językoznawców, jak i własną ocenę innowacji inkluzywnych. Wszelkie cytowane przeze mnie wypowiedzi internetowe są zgodne z oryginałami, czyli przepisane bez mojej ingerencji, toteż odnaleźć w nich można liczne błędy językowe.

Rozdział I

Dyskurs równościowy wobec potrzeb współczesnego uzusu

1.1. Dyskurs równościowy – cele, wartości

W praktykach dyskursu równościowego dąży się do wypracowania takiej komunikacji, w której każdy człowiek odnajdzie swoją godną reprezentację w strukturach symbolicznych języka. Wypowiedź wybitnej językoznawczynie Renaty Grzegorzycykowej (1995, s. 15) wydaje się ważna z perspektywy podjętych w tej pracy badań:

Chodzi o to, że system językowy stanowi swoistą interpretację świata (nie proste jego odbicie, jak czasem sądzono), a więc stwarza pewne pojęcia, zbitki pojęciowe, charakterystyczne dla określonego języka (różniące go od innych języków), tworząc coś co określa się dziś mianem językowego obrazu świata.

Wartą rozwinięcia myślą, o której wspomina autorka, jest to, że język pomaga rozumieć otaczający nas świat, a więc słowa, którymi się posługujemy, kreują naszą rzeczywistość i nazywają istniejące w niej zjawiska, idee, stany, osoby itd.:

Przez stworzenie pojęcia i nazwy stwarza się jakby zjawisko świata, które nienazwane w pewnym sensie nie istnieje, nie zostaje zauważone, wyróżnione z kontinuum świata (Grzegorzycykowa, 1995, s. 15).

Można wnioskować, że to język pomaga stwarzać obraz własnej osoby, innych ludzi, a także – świata. Ma to kluczowe znaczenia dla rozważań o dyskursie równościowym, gdyż to on jest tym narzędziem, które może pozwolić zaistnieć wszystkim tym, którzy do tej pory byli nieurzeczywistnieni w języku, a więc w pewien sposób – nie istnieli. Dlatego najwyższy czas, aby przyjrzeć się innowacyjnym sposobom uobecniania się ich w języku i oddać im należyty głos.

1.1.1. Dyskurs równościowy z perspektywy feminizmu

Dyskursu równościowy bywa rozumiany i definiowany rozmaicie, co przedstawię w poniższych podrozdziałach. Zacznę od dyskursu równościowego, który bywa rozumiany jako dyskurs feministyczny ze względu na podejmowane działania, stosunek do innych, styl komunikacji czy tematykę dyskusji. Ma charakter reformatorski (Fairclough, 1989), a także daje przestrzeń do wypowiedzenia się osobom będącym na stanowisku wykluczonych (Witosz, 2010). Jest taką formą komunikacji, w której „zarówno argumentacja w sensie retorycznym, jak i praktyki komunikacyjne w sensie normatywnym sprzyjają wyrażaniu

poglądów profeministycznych” (Stęciąg, 2014, s. 58). I cytując Kielos (2014, s.84), można wyrazić syntetycznie: „Nie chodzi o to, by zwędzić dla siebie większy kawałek tortu przeznaczonego dla kobiet. Feminizm mówi o pieczeniu całkiem nowego tortu”.

Pomimo że środowiska feministyczne nawołują do równości, zajmują się kwestiami dotyczącymi dyskryminacji, chętnie przyjmują nowe nazewnictwo równościowe, to jednak ich działania kojarzone są niekiedy jako takie, które nastawione wyłącznie na dobro kobiet, wrogie wobec mężczyzn, tworzone przez ludzi o skrajnie lewicowych poglądach, którzy nie są otwarci na dialog. W mediach społecznościowych można znaleźć wiele wypowiedzi, które tak właśnie, wąsko i pejoratywnie, rozumieją i wartościują feminizm, np. na Twitterze czytamy:

On zdradza, bo jest seksistowską, patriarchalną, szowinistyczną świnią. Ona zdradza żeby się spod tego opresyjnego patriarchy wyrwać. Ahh te feministyczne pier**olenie...,

To prawda, jak powiedział Rafał Ziemkiewicz, że feminizm to zemsta brzydkich kobiet na tych ładniejszych.

Źródło: https://twitter.com/search?q=feminizm%20&src=typed_query&lf=on [dostęp: 24.03.2024r.].

To pokazuje, że feminizm w dalszym ciągu kojarzy się z walką, złością oraz wzbudza skrajne emocje, co wcale nie jest zgodne z ideami ruchów o poglądach równościowych.

1.1.1.1. Dyskurs równościowy ze względu na płeć

Potrzeba równości obu płci w języku przestrzeni publicznej staje się nowym, istotnym parametrem komunikacyjnym. W rozmowach, pisaniu czy wystąpieniach zwracamy uwagę na to, aby użycie form żeńskich oraz męskich było wobec siebie proporcjonalne. Posługujemy się wtedy m.in. takimi zapisami jak: *nauczyciele i nauczycielki, pan/pani, uczeń/uczennica, Polka i Polak*. Możemy również stosować zapisy neutralizujące kategorie płci, np. *grono eksperckie, osoba pracująca, personel* (Małocha-Krupa, 2012, s. 339). Potrzeby podobnych zapisów wynikają z długiego ignorowania w wypowiedziach form innych niż męska, choć przez niektórych rozumiana jako generyczna. Jolanta Szpyra-Kozłowska (2005, s. 102) uznaje to za przejaw seksizmu czy androcentryzmu językowego. Obecnie obserwujemy dużą potrzebę widoczności informacji o płci w tekstach – dla językoznawców owa nowa tendencja jest nie lada wyzwaniem, wymaga ustalenia i kodyfikacji tego, co spełnia kryteria poprawności językowej, czyli jest związane, ekonomiczne, funkcjonalne, estetyczne, nieburzące logiki tekstu itp. Owym innowacyjnym formom inkluzywnym przyjrzą się w kolejnych rozdziałach pracy.

1.1.2. Dyskurs równościowy a poprawność polityczna

Wiele osób dyskurs równościowy pojmuje się jako poprawność polityczną, której początki odnaleźć można w latach trzydziestych XX wieku. Wtedy we Frankfurcie powstał Instytut Badań Społecznych, nazwany później szkoła frankfurcką, w którym propagowano, zgodnie z zasadami wolności i sprawiedliwości społecznej, wyrównywanie szans grup dyskryminowanych i dyskryminujących (Cegiela, 2015, <http://oes.uw.edu.pl/>, dostęp: 09.11.2023r.). Już wówczas dążono do tego, by uwzględniać wrażliwość odbiorców, co wiązało się właśnie z ideami dyskursu równościowego. Miejscami do wdrażania poprawności politycznej miały być szkoły, uniwersytety czy samorządy.

Jednak realne skutki działalności grup propagujących poprawność polityczną odczuwać można dopiero w ostatnich dekadach, odkąd osoby z niepełnosprawnościami przestały być nazywane *kalekami*, *ułomnymi*, *inwalidami*, a ludzie z zaburzeniami psychicznymi *debilami*, *imbecylami* czy *wariatami*. W Polsce początek wprowadzania języka, którego celem jest niwelowanie nierówności w społeczeństwie, przypada symbolicznie na rok 1995, kiedy w TVP zaprzestano emisji kontrowersyjnego programu Wojciecha Cejrowskiego *WC Kwadrans* (Witek, Żmigrodzki, 2003, s. 29-30). Jego prowadzący nie krył się ze swoimi poglądami i szerzył krzywdzące przekonania dotyczące niektórych grup społecznych (tych uważanych za mniejszościowe), m.in. kobiet, homoseksualistów oraz osób czarnoskórych. „Cejrowski mówił np., że armia amerykańska się osłabia, bo przyjmuje kobiety, a chwalił armię brytyjską za to, że usuwa ze swoich szeregów zboczeńców, czyli homoseksualistów. [...] Zastanawiał się, czy czarni i biali nie powinni występować oddzielnie na olimpiadach, bo mają inną anatomie” (<https://www.press.pl/magazyn-press/artukul/51407,wykreowany-na-autentyk>, dostęp: 24.05.2024).

W ostatnich latach sformułowanie „poprawność polityczna” wiąże się z negatywnymi wypowiedziami i bywa odbierane jako narzędzie opresji. Potwierdzają to przykładowe na ten temat wpisy, pojawiające się w mediach społecznościowych:

Dlatego właśnie uważam że poprawność polityczna zaraz obok tłustych kurew feministek i LGBT to największy rak naszych czasów,

Polityczna poprawność zbiera żniwo. Albo Europa się obudzi, albo ..nie chce konczyc,

Poprawność polityczna to kaganiec zakładany na twarz wszystkim obywatelom. Tak działa prawdziwy reżim. Dotyczy kontrolowanych środków masowego przekazu i nie omija repertuaru kabaretów działających w Polsce. Jak zajmą się Internetem to będą nawet sterować naszymi myślami,

A ja mam w dupie humanitaryzm. Poprawność polityczna też,

Poprawność polityczna posunięta do granic absurdu. Osobiście dla mnie feminatywy to po moda. Jak każda nie dla każdego.

Źródło:

https://twitter.com/search?q=poprawno%C5%9B%C4%87%20polityczna%20&src=typed_query

[dostęp: 19.03.2024].

Nie tylko internauci wyrażają swoje nieprzychylnie opinie na temat PC (skrót utworzony od angielskiego terminu *political correctness*), ale swoją dezaprobatę ujawniają również niekiedy grona naukowe oraz te związane z publicystyką, które twierdzą, że język równościowy wiąże się z wzorcami wypowiedzi narzuconymi przez światopogląd (Garbicz-Stodolna, 2020, s. 69). Na ten temat wypowiadają się także językoznawcy, którzy przedstawiają niepożądane konsekwencje PC. Zwracają uwagę, że poprawność polityczna może wnieść do języka sztuczne i niebezpieczne przekształcenia służące do propagowania konkretnych idei. Dodatkowo, próby zmian funkcjonujących słów wprowadzają chaos w leksyce oraz frazeologii (Zdunkiewicz-Jedynak, 2011, s. 61-74).

Negatywne postrzeganie poprawności politycznej wiąże się przede wszystkim z jej błędnym rozumieniem. Stało się tak najprawdopodobniej przez istniejący w polszczyźnie przymiotnik *polityczny*, który tłumaczony jest jako ‘coś związanego z dziedziną polityki’. Jednak w tym przypadku słowo to powinno wiązać z angielskim słowem *polite*, czyli ‘uprzejmy, grzeczny, układny’ i takie użycie funkcjonuje również w języku polskim, jednak jest ono mało popularne i rzadko używane (Garbicz-Stodolna, 2020, s. 71).

Kolejnym aspektem, który wpłynął na negatywny odbiór PC w języku polskim, jest pamięć okres PRL-u, kiedy wprowadzono cenzurę oraz nowomowę, po to aby kontrolować wypowiedzi publiczne, co w tym kontekście nadaje poprawności politycznej pejoratywny wydźwięk. Utożsamiana jest z nowym wcielaniem cenzury, a także zagrożeniem dla wartości chrześcijańskich, kultury europejskiej czy tożsamości narodowej (Garbicz-Stodolna, 2020, s. 71).

Przez to, że dyskurs równościowy i poprawność polityczna mają wiele tożsamych cech, działania związane z wdrażaniem języka inkluzywanego mogą kojarzyć się negatywnie i wywoływać sprzeciw użytkowników polszczyzny. Idee stojące za oboma pojęciami mają na celu skłaniać do szukania różnych asymetrii przy opisywaniu np. płci czy grup mniejszościowych, w mowie i języku, przy jednoczesnym wskazywaniu innych możliwości

zapisów czy zwrotów, które nie będą krzywdzące w odbiorze. Przez to dyskurs równościowy może kojarzyć się z narzuconą i sztuczną formą używania języka. Taki sposób myślenia obrazują poniższe wypowiedzi umieszczane na portalu X oraz Facebook:

Spoko, to o czym piszesz wymaga pewnej wiedzy o środowisku homo której ja nie mam, a Ty może masz niepełną i nawet o tym nie wiesz. Ja piszę o czymś innym: dyskurs równościowy jest fałszywy, bo te orientacje nie są jednakowo dobre. Można brnąć w szczegóły, ale "Król jest nagi"

To już kwestie osobiste. Ja mówię o modelach, bo tylko takie rzeczy można zapisać w prawie. A konkretnie to denerwuje mnie dyskurs równościowy, który staram się tu obalić.

Eureka! Cały dyskurs równościowy (feminizm, LGBT itd. itd.) to ukryta opcja niekonstruktivistyczna! Zakładają Twierdzenie Zermelo: "dla dowolnego zbioru S istnieje taki porządek $\langle S, \leq \rangle$, że jest on dobrym porządkiem." No i szukają wszędzie ukrytych porządków, by je po przedstawiać. To ja im na to: spadajcie Zermelo-Fraenkle, jestem konstruktivistą!

Źródło:https://twitter.com/search?q=dyskurs%20r%C3%B3wno%C5%9Bciowy%20&src=typed_queryhttps://www.facebook.com/search/posts/?q=dyskurs%20r%C3%B3wno%C5%9Bciowy%20 [dostęp: 10.04.2024].

Możliwe jednak, że z czasem, dzięki szerzeniu wiedzy na temat dyskursu równościowego, społeczeństwo dostrzeże, dlaczego i do czego jest on potrzebny oraz odnajdzie źródła i przyczyny jego negatywnego wartościowania.

1.1.4. Dyskurs równościowy w perspektywie humanistycznej

Bożena Witoszw pracy *O dyskursie wykluczenia i dyskursach wykluczonych z perspektywy lingwistycznej*, wychodząc od tego, czym jest wykluczenie, analizuje pojęcie dyskursu równościowego. Badaczka pisze:

Świat kreowany w dyskursie wykluczenia to przestrzeń relacji społecznych silnie spolaryzowana, nacechowana ideologicznie, aksjologicznie oraz emocjonalnie. Wszystkie wymienione parametry mogą być właściwością (w różnym stopniu) każdego typu dyskursu, zgadzamy się również co do tego, że każdy podmiot jako uczestnik społecznych gier komunikacyjnych reprezentuje określony światopogląd, jest więc przywiązany do określonej / określonych ideologii i systemu wartości (Witosz, 2010, s. 14).

Wykluczenie wiąże się z różnymi postawami ludzi wobec religii, seksualności, tożsamości itp. Przez to, gdy spotykają się osoby o odmiennych poglądach, może dojść do sytuacji, że ktoś – jak to określa Witosz – stanie się Obcym, ponieważ nie mieści się w przejętych przez drugą stronę normach, wartościach, konwencjach, wynikających z powielania schematów myślowych po poprzednich pokoleniach, które stworzyły hierarchie uznanych przekonań, wierzeń itp. Wszystkie osoby, które nie mieszczą się w przyjętych za poprawne ramach, są postrzegane jako Inne, Gorsze czy Obce.

OBCYM (Wrogiem) w dyskursie wykluczenia – w zależności od odmiany dyskursywnej oraz kontekstu kulturowego i historyczno-politycznego mogą być: komuniści¹⁹, liberałowie, feministki (stanowią zagrożenie dla rodziny, dziecka i samej kobiety), przedstawiciele mniejszości seksualnych (geje, lesbijki), w dalszej kolejności: ateści, zwolennicy prawa kobiet do aborcji oraz liberalizacji ustawy antyaborcyjnej, prawa do zapłodnienia in vitro itp.(Witosz, 2010, s. 18).

W kontrze do dyskursu wykluczającego powstaje dyskurs równościowy, czyli taki, który jest niewykluczający, niedyskryminujący, nieseksistowski, a włączający, tolerancyjny i uwzględniający wrażliwość odbiorców. Jest nastawiony na równość. Dąży do zaakceptowania i pozytywnego nastawienia do inności.

Podmiot jest przekonany, że może różnić się od pozostałych członków swojej wspólnoty pod jakimś względem: przekonania, preferencji seksualnych, wartości, stylu życia, pracy, miejsca zamieszkania, wyglądu. Równocześnie wie, że te różnice, mimo iż dostrzegane przez pozostałych członków wspólnoty, nie wykluczają go poza jej granice(Witosz, 2010, s. 19).

Witosz opisując dyskurs równościowy, uwzględnia w nim perspektywę humanistyczną, zwracając uwagę na to, jak dużą rolę odgrywa społeczeństwo oraz chęć przynależności do grupy. Pokazuje, że człowiek potrzebuje akceptacji innych i zawsze do niej dąży. Często przebywając w monolitycznym kulturowo środowisku, nie dostrzegamy, że odwołując się do krzywdzących stereotypów i uproszczeń, eliminujemy z niego Innych, oceniamy to, co obce jako gorsze.

Perspektywa humanistyczna– w ujęciu dyskursu równościowego –pozwala spojrzeć na człowieka jak na podmiot, który uczestniczy w akcie komunikacji. W związku z tym posługiwanie się językiem jest aktem, który pozwala wyrażać siebie, ma moc sprawczą i tworzy obraz jednostki, a także grup. Takie spojrzenie jest zgodne z moimi własnymi poglądami, dlatego przedstawiając w późniejszych rozdziałach zebrany materiał językowy, czyli zapisy równościowe, patrzę na nie jako przejaw fenomenu językowego, który odzwierciedla zmiany zachodzące w naszej kulturze i języku (Małocha-Krupa i inn., 2013, s. 78).

1.2. Misja poradników równościowych

Jednym z przejawów niezgody na nierówność, dyskryminację czy stereotypizację w języku, jest powstawanie licznych poradników równościowych. Zwykle dla każdego z nich można ustalić grupę docelową, do której autorzy lub autorki zamierzają dotrzeć. I tak możemy wskazać poradniki równościowe kierowane do szkół, mediów, urzędów, sekretariatów generalnych czy uniwersytetów. Zwykle informację o tym odnajdujemy już w

samym ich tytule lub we wstępie. Po przeanalizowaniu 11 poradników równościowych mogę stwierdzić, że prawie w każdym z nich zwraca się uwagę na rolę języka i jego wpływ na rzeczywistość społeczną:

W języku wyrażamy nasze wartości i przekonania, nazywamy rzeczywistość, w której żyjemy oraz zachodzące w niej zmiany, dbając, by służyły one dobru i poszanowania praw wszystkich ludzi, bez wyjątku (Szpyra-Kozłowska i Chmura-Rutkowska, 2022, s. 5).

Bardzo ważnym narzędziem kształtującym rzeczywistość jest język. Można go używać dwojako: utrwalając dotychczasowe stereotypy i uprzedzenia albo je eliminując. Współczesne badania lingwistyczne dowodzą, że to jak mówimy nie jest jedynie odbiciem rzeczywistości, ale także narzędziem do jej kształtowania. (*Razem mamy siłę: stop dyskryminacji*, 2015, s. 2).

Niewątpliwym kodem dostępu do naszego sposobu myślenia o świecie, a także elementem kreującym rzeczywistość jest język (Białas-Pleszak i inn., 2023, s. 3).

Język kształtuje rzeczywistość – może prowadzić do pogłębiania dyskryminacji lub jej przeciwdziałać (Kostrzewa i inn., 2021, s. 4).

Jako zespół FleishmanHillard – specjalistki i specjaliści w obszarze komunikacji – czujemy współodpowiedzialność za język debaty publicznej. Chcemy, aby trafnie opisywał rzeczywistość, nie wykluczał i nie ranił. Ten cel przyświeca naszej kampanii, której elementem jest nasz Poradnik (Organizacja FleishmanHillard i inn., 2021, s. 2).

Wyżej przytoczone fragmenty są zgodne z przywoływaną wcześniej myślą na temat fundamentalnej roli języka w kształtowaniu myślenia i rozmaitych bytów. Zatem: aby odnaleźć się w rzeczywistości, potrzebujemy odpowiedniej siatki leksykalno-semantycznej, która pozwoli wszystkim istnieć w strukturach symbolicznych języka, a także – przeciwdziałać dyskryminacji, pokonywać, obnażać szkodliwe społecznie stereotypy.

Autorzy i autorki poradników zwracają uwagę na takie problemy jak: wrażliwość językowa odbiorców, a także dostosowywanie języka do tego, aby wyrównywał szanse, nie krzywdził, szanował różnorodność i był na nią otwarty. Słusznie zauważają, że język zmienia się i dostosowuje do naszych potrzeb. Często dzieje się to przez zmiany społeczno-kulturowe, które są do tego impulsem, ponieważ to społeczeństwo zmienia język, a dopiero wtórnie język może zmieniać społeczeństwo. To, o co powinni się starać użytkownicy, to śledzić jego przemiany i posługiwać się nim w grzeczny, i zgodny z wrażliwością drugiej osoby, sposób.

Potrzebujemy równościowych mediów, aby wszyscy obywatele i obywatelki czuli się pełnoprawnymi uczestnikami i uczestniczkami życia społecznego, kulturalnego, politycznego, gospodarczego i obywatelskiego niezależnie od swoich przekonań, płci, rasy, koloru skóry, wyznania, orientacji seksualnej, stanu posiadania itd. (...) Oddajemy w Państwa ręce poradnik, który ma pomóc w promowaniu różnorodności i równości w Państwa redakcjach, tak, żeby powstające w nich teksty, czy

audycje były wolne od uprzedzeń i krzywdzących określone grupy społeczne stereotypów (Maciejewska, 2007, s. 7).

Język nie jest przezroczysty. Można niechcący kogoś obrazić lub wywołać niepotrzebne napięcie, używając słów, które uważamy za neutralne. Decydująca jest tu wrażliwość odbiorcy. W dyskursie publicznym, w tym w komunikacji wewnątrz naszego uniwersytetu, problem dotyczy przede wszystkim nazw identyfikujących grupy ludzi lub pojedyncze osoby ze względu na płeć, pochodzenie etniczne, orientację seksualną, wyznanie, wiek, wygląd i sprawność fizyczną lub umysłową (Bańko i inn., 2019, s. 1).

Wiele z nas jest dziennikarkami, wielu dziennikarzami lub osobami współpracującymi z mediami. A jednocześnie same i sami należymy do społeczności LGBT+ lub jesteśmy osobami sojuszniczymi. Nieraz bardzo nas boli, jak ludzie mediów używają, zupełnie nieświadomie, nietaktownych, niewłaściwych, a niekiedy wręcz raniących słów i wyrażeń dotyczących osób nieheteronormatywnych. Podobne odczucia związane z mediami dzieli wiele osób ze społeczności LGBT+. Dlatego powstał ten Poradnik – dla nas samych i dla naszych znajomych, dla tych, z którymi zawodowo stykaliśmy się, stykamy lub – choćby teoretycznie – możemy się zetknąć w przyszłości (Kostrzewa i inn., 2021, s. 4).

Ważną – zdawać się może – misją społeczną, którą wypełnią osoby tworzące poradniki, jest przedstawienie licznych zaleceń, dyrektyw, pouczeń, pouczających, jak rozpoznać i zdemaskować dyskryminację, szkodliwe stereotypy, marginalizowanie ludzi i nierówności. Istotne jest również to, by pokazać osobom, które korzystają z poradnika, sposoby radzenia sobie z sytuacjami, w których czują, że zostały nierówno potraktowane, obrażone lub pominięte. Główną misją niektórych poradników jest dążenie do tego, by w przestrzeni publicznej i mentalnej zapanowało przekonanie o równym traktowaniu kobiet i mężczyzn, bo – jak wiemy – nadal dominują wzorce androcentryczne, czyli liczne asymetrie językowe, które wskazują na niejednakowy status obu płci w języku (Szpyra-Kozłowska, Karwatowska, 2010, s. 14).

W niniejszej publikacji znajdziesz artykuły dotyczące mechanizmu stereotypizacji i dyskryminacji osób ze względu na płeć, oraz informacje, jak skutecznie przeciwdziałać tym zjawiskom. Poznasz także narzędzia gendermainstreaming, które należy wykorzystać w różnych obszarach życia społecznego, zawodowego oraz politycznego. Przybliżymy Ci sposoby rozpoznawania dyskryminacji ze względu na płeć w kontekście obowiązującego prawa oraz właściwe sposoby reagowania na nią. Ponadto dowiesz się, jak uwzględnić perspektywę równości szans kobiet i mężczyzn w planowaniu działań (firm, instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych) (Fundacja Grejpfрут, 2011, s. 7).

W publikacji znalazły się artykuły dotyczące mechanizmu stereotypizacji i dyskryminacji osób ze względu na płeć oraz informacje, jak skutecznie przeciwdziałać tym zjawiskom. Autorki zaprezentowały również narzędzia gendermainstreaming, które warto wykorzystać w różnych obszarach życia społecznego, zawodowego oraz politycznego. Ponadto przybliżyły sposoby

rozpoznawania dyskryminacji ze względu na płeć w kontekście obowiązującego prawa oraz właściwe sposoby reagowania na nią (Małocha-Krupa i inn., 2013, s. 3).

Dokument ma pomóc użytkownikom języka polskiego – rodzimym i nierodzimym – unikać bezwiednego stosowania języka dyskryminującego. Uwzględnia polityczny charakter naszej instytucji oraz wielojęzyczność otoczenia, w którym pracujemy. Ma nam pomóc sformułować spójną politykę inkluzywnej komunikacji, która obowiązywałaby wszystkie działy redagujące i ilustrujące dokumenty oraz przygotowujące materiały audiowizualne do użytku wewnętrznego i zewnętrznego. W dokumencie znalazł się także krótki rozdział poświęcony językowi codziennemu w pracy (Rada Unii Europejskiej, 2018, s. 5).

Wszystkie wyżej przytoczone myśli, pokazują i uświadamiają, dlaczego tak ważne jest wprowadzanie do komunikacji języka równościowego. Liczebność i różnorodna tematyka poradników wskazuje, że w ostatnich dekadach społeczeństwo ma potrzebę pogłębiania wiedzy na temat inkluzywności, nie tylko po to, aby dobrze prezentować się w rozmowie, ale także, aby na równi z innym i móc funkcjonować w różnych instytucjach, które stanowią ważną rolę w kształtowaniu realiów komunikacyjnych życia społecznego.

1.3. Dyskurs równościowy w mediach społecznościowych – postawy, opinie

Każdy ma prawo mieć swoje zdanie, a Internet jest obecnie narzędziem, które pozwala wielu osobom je wyrazić. To miejsce skupiające coraz większą liczbę użytkowników i użytkowniczek, dzięki czemu istnieje możliwość kontaktowania się z wieloma osobami w bardzo krótkim czasie, co nadaje komunikacji nowego wymiaru (Jabłońska, 2012, s. 42). Internet pozwala na zachowanie dystansu przy jednoczesnym realizowaniu wszystkich celów procesu kontaktowania się (Grzenia, 2006, s. 26).

Szczególną rolę w Internecie odgrywają media społecznościowe, z których najpopularniejsze to X (Twitter), Instagram, Facebook oraz TikTok i najprawdopodobniej, większość posiada konto chociaż na jednej z powyższych platform. Media społecznościowe dają możliwość wypowiedzenia się każdemu, przez co na forum poruszane są różnorodne kwestie, często te, które w danym czasie są ważne dla społeczeństwa. Językoznawcy także śledzą zmiany językowe, zachodzące w zwyczajach komunikacyjnych na portalach internetowych, ponieważ to tu kształtuje się norma uzualna.

Wiele osób w mediach społecznościowych promuje poprawną polszczyznę. Przy tej okazji nierzadko porusza się problem inkluzywności językowej. Spotkać można również wypowiedzi osób, które szerzą edukację seksualną, równość dla mniejszości, prawa osób LGBT+, kwestie związane ze zdrowiem psychicznym czy ciałopozytywnością. Wprowadzane

są także tematy związane z dyskursem równościowym i tym, w jaki sposób powinno się go używać, aby nikogo nie obrazić.

Często wyżej wymienione profile prowadzą poloniści, psychologowie, seksuologowie, socjologowie, ale także osoby, które same doświadczyły dyskryminacji czy traumatycznych przeżyć i to skłania je, aby uwrażliwiać innych na problem nierówności. Dzięki mediom społecznościowym informacje mogą dotrzeć do dużej liczby odbiorców, ponieważ współcześnie najczęściej szukamy informacji na dany temat właśnie w Internecie. Ważnym kryterium, które wyróżnia to medium, jest jego zasięg, który ma duże znaczenie w kształtowaniu się procesu komunikacji i używanego w jej obrębie kodu (Grzenia, 2006, s. 22). Na ten aspekt zwraca uwagę w pracy pt. *Komunikacja językowa w Internecie* Jan Grzenia:

Internet ma zasięg globalny, ponieważ nic nie stoi na przeszkodzie, by w danym momencie różne osoby korzystały z tego samego serwisu informacyjnego, bez względu na ich fizyczne oddalenie. Jeśli jednak uwzględnić „typ odbiorców”, to ma zasięg środowiskowy, ponieważ w jego obrębie komunikują się osoby o pewnych wspólnych cechach (np. wiek, zawód). Oznacza to, iż kod, którym te osoby się posługują, ma często charakter socjolektu, rzadziej profesjolektu (choć podstawą porozumiewania jest zwykle polszczyzna ogólna). Można by to nazwać „paradoksem internetowym, stanowi on zasadę komunikacyjną tego medium (Grzenia, 2006, s. 22).

Badacz podkreśla, że chociaż do zamieszczanych treści dostęp może mieć każdy, to tworzą się grupy, które nastawione są na odbieranie konkretnych, pasujących do ich poglądów, zainteresowań i przekonań informacji. Dlatego na posty o charakterze inkluzywnym natrafiają osoby, które interesują się tym tematem i zgadzają się z założeniami dyskursu równościowego. Potrzebę powstawania kont, które poprzez umieszczane posty szerzą przykłady zachowań niewykluczających, potwierdzają liczby osób obserwujących. Dla przykładu, konto *dziewuchy_dziewuchom*, którego twórczynie poruszają kwestie praw kobiet, równości, seksualności, posiada 181 tys. obserwujących.

W przeciwieństwie do poradników równościowych osoby prowadzące profile w mediach społecznościowych nie są nastawione na dotarcie wyłącznie do określonej grupy odbiorców. Starają się dobierać treści w taki sposób, aby każdy mógł znaleźć w nich istotną, dla siebie informację. W analizowanych przeze mnie mediach społecznościowych nie można wskazać konta, które traktuje jedynie o języku inkluzywnym, a zazwyczaj problematyka równościowa towarzyszy innym zagadnieniom polonistycznym czy społecznym. Nowe gatunki wypowiedzi internetowej są znakomitymi nośnikami postulowanych wzorców zachowań niewykluczających. Można odnaleźć wiele vlogów, blgów, podcastów, postów,

memów, które propagują idee równościowe np. na platformie Instagram znajdujemy następujące wpisy:

W języku inkluzywnym nie chodzi o „poprawność polityczną” tylko o szacunek dla ludzi i naszej różnorodności” – tłumaczy [@ane_ratownica](#), nasza osoba ekspercka w temacie języka inkluzywnego. Oto przygotowany przez nią set podstawowych słów, które warto używać, żeby nie wypaść na ignoranta_kę):

Grafika nr 1. Zapisy równościowe na portalu *sexed.pl*

Źródło: https://www.instagram.com/p/Ch4UwpRIfBH/?img_index=1 [dostęp: 13.12.2023r.].

Jeżeli przesadna dbałość o polityczną poprawność, powoduje, że nie rozmawiamy na niektóre ważne tematy, to jesteśmy w dupie. Strategia „lepiej już nic nie mówić” jest zaprzeczeniem idei języka inkluzywnego, który jest nam przecież właśnie po to, by mówić! By z szacunkiem gadać o trudnych rzeczach. Bo bez dyskusji, stoimy w miejscu.

Źródło: <https://www.instagram.com/p/C0bPw1YOW5N/> [dostęp: 13.12.2023r.].

Przecież to jest nie do pomyślenia, żeby w tej szerokości geograficznej, w tych czasach funkcjonowało określenie „przyzdyzić”.

Źródło: <https://www.instagram.com/p/Ch2VOdVjSQh/> [dostęp: 13.12.2023r.].

W wielu postach poruszana jest również kwestia obraźliwych związków frazeologicznych:

Mężczyzna jest MĘSKI, kobieta –ZNIEWIEŚCIAŁA. Mężczyzna prowadzi z kumplami MĘSKIE ROZMOWY. Kobieta spotyka się z koleżankami na BABSKE PLOTY. Gdy mężczyzna o czymś decyduje, to jest to MĘSKA DECYZJA i nikt tego nie kwestionuje - w końcu mężczyzna MA JAJA. No i logika też jest MĘSKA! Kobieta jaj nie ma – pewnie dlatego RYCZY JAK BABA i nawet auto PROWADZIJAKBABA!

Uff... Wystarczy!

Źródło: <https://www.instagram.com/p/CqyhuZDI6iV/> [dostęp: 13.12.2023r.].

Prowadzona jest także dyskusja na temat używania feminatywów, w której użytkownicy argumentują za oraz przeciw ich zastosowaniu:

Z kolei atakowanie kogoś, kto użył feminatywu, jest przejawem językowej przemocy. Wyśmiewanie, podważanie edukacji, zarzucanie niszczenia języka – to wszystko jest narzucanie. Narzucanie napędzane ignorancją i poczuciem, że „moje jest najmojsze”. Powtórzę: nie ma przymusu korzystania z feminatywów. Nie chcesz, to ich po prostu nie używaj. Ale nie odmawiaj drugiej osobie prawa do językowego samostanowienia, z którego sam(-a) korzystasz. To, że ktoś będzie mógł korzystać z języka wedle własnych potrzeb nie sprawi, że Twoje prawo do robienia DOKŁADNIE TEGO SAMEGO będzie zagrożone. Wy nie chcecie korzystać z feminatywów. Nie korzystajcie. My chcemy. Źródło: https://www.instagram.com/p/Cni_qCoj5yE/ [dostęp: 13.12.2023r].

Bardzo często osoby prowadzące profile o treściach równościowych nawiązują ze sobą współpracę. Bywa tak, gdy ktoś z reguły niezajmujący się sprawami języka polskiego, chce poruszyć kwestie zapisu równościowego. Wiedząc, że tylko osoba po kursie polonistycznym posiada niezbędną wiedzę na temat zasad obowiązujących w języku polskim, nawiązują z nią współpracę i powołują się na jej autorytet.

Językiem równościowym posługują się również ludzie innych profesji niż te wcześniej wymienione. Są to osoby zajmujące się np. sportem, aktorstwem, higieną, sztuką, gotowaniem, muzyką, poezją, biologią itd. Choć w ich postach nie pojawiają się eksplicitnie wyrażone treści na temat języka inkluzyjnego: dlaczego jest ważny i jak się nim posługiwać, to można zauważyć samą praktykę wprowadzania zapisów równościowych, czyli postulowaną w uzusie, zgodnie z postawą humanistyczną, inkluzyjność. Przyglądnijmy się wybranym przykładom:

Szanowne Panie, Szanowni Panowie, Szanowne Osoby...Drodzy! Zespół Artystyczno-Teatralny NOMEN OMEN UWrocławskie kłania się nisko 🙏 Jesteśmy grupą osób, działających na Uniwersytecie Wrocławskim, którymi rządzi nieopatulona w wymogi profesjonalizmu, niepoohamowana niczym żądza teatru w każdej formie.

Źródło: <https://www.facebook.com/NOMEN.OMEN.UWr> [dostęp: 13.12.2023r.].

Grafika nr 2. Zapisy równościowe na portalu *yourkaya*

Źródło: https://www.instagram.com/p/Cx2pqEkMzt4/?img_index=[dostęp: 13.12.2023r.].

O zróżnicowaniu zapisów równościowych, ich wariantowości i ocenie traktuję w kolejnych rozdziałach.

Tym, co wspólne i najważniejsze dla autorów i autorek poradników oraz osób prowadzących konta o charakterze równościowym, jest mówienie o ważności dyskursu równościowego i gotowość jego popularyzowania. Liczba obserwujących wyżej wymienione konta pokazuje, że ludzie chcą się edukować i są otwarci na zmiany w języku. Interferowanie ważnych z perspektywy humanistycznej tematów dyskursu równościowego do mediów społecznościowych jest bardzo pozytywnym zjawiskiem. Dzięki temu coraz więcej osób zyskuje świadomość i wrażliwość na owe zagadnienia i staje się życzliwymi użytkownikami języka.

Jednak nie spotykamy się wyłącznie z pozytywnymi reakcjami na zapisy równościowe. Należy pamiętać, że Internet funkcjonuje na podstawie algorytmów, które zbierają informacje w oparciu o nasze wyszukiwania i dobierają materiały w taki sposób, aby były zgodne z naszymi oczekiwaniami. Przez to często obracamy się w „wygodnych” dla nas treściach. Aby mieć szerszy pogląd na opinię publiczną, warto czytać posty umieszczane przez osoby czy środowiska, z których zdaniem nie zawsze się zgadzamy, dzięki czemu możemy spojrzeć na dany temat z różnych perspektyw.

Przykładem odmiennego wartościowania inkluzywności jest przedstawiona poniżej wymiana zdań między użytkowniczką a innymi użytkownikami Instagrama na temat użytego w poniższym poście wyrażenia *osoba z pochwą*:

Grafika nr 3. Dyskusja na temat zapisu *osoba z pochwą*

CZY PO SEKSIE ORALNYM JEST JAKIEŚ RYZYKO CIĄŻY?

sexedpl

sexedpl Nie da się jednoznacznie stwierdzić, ile żyją plemniki, bo to zależy od wielu różnych czynników – stylu życia, ogólnego stanu zdrowia, diety. U różnych osób żywotność plemników może się od siebie różnić. Plemniki narażone na niesprzyjające warunki (czyli poza drogami rodzynymi), giną od kilkunastu sekund do kilku minut. Plemniki umierają również wtedy, kiedy dojdzie do wyschnięcia spermy.

Warto pamiętać, że ryzyko zajścia w ciążę istnieje zawsze wtedy, kiedy świeża sperma lub preejakulat znajdują się we wnętrzu pochwy lub w przedsionku pochwy (tuż przy wejściu do pochwy). Ryzyko zajścia w ciążę jest również zależne od cyklu menstruacyjnego, czy stanu zdrowia osoby z pochwą.

#sexedpl #edukacjaseksualna #edukacjazdrowotna

Lubią to podświadomy_bład i innych użytkowników
6 stycznia

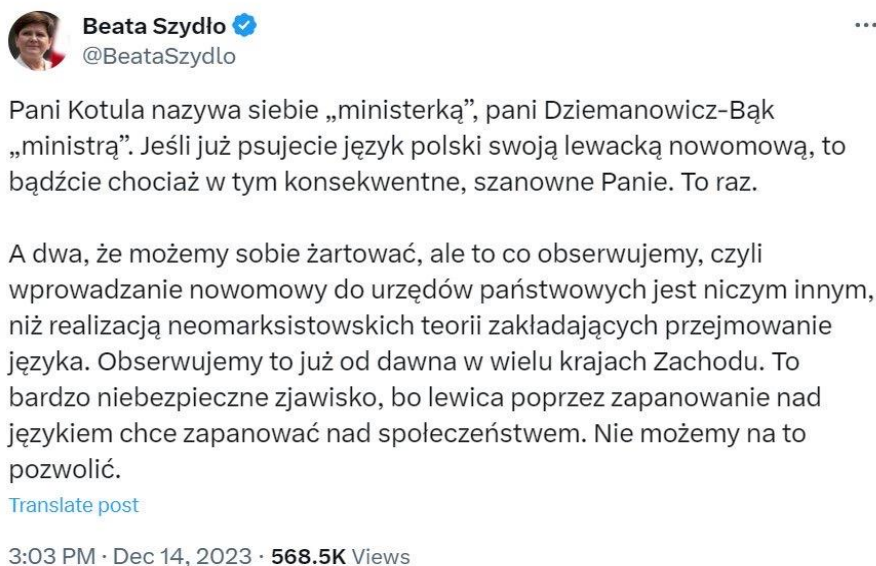
Dodaj komentarz...

Źródło: <https://www.instagram.com/p/C1wMVTOTUT1/> [dostęp: 15.02.2024r.]

Innym przykładem wyrażenia swojej nieprzychylniej opinii, tym razem na temat femnatywów, jest wypowiedź byłej premierki RzP, obecnej posłanki Beaty Szydło:

Grafika nr 4. Wypowiedź Beaty Szydło na temat femnatywów.

Źródło: <https://twitter.com/BeataSzydlo/status/1735299441559568894> [dostęp: 15.02.2024r.]

Można zauważyć, że w powyższej wypowiedzi pojawiły się nieścisłości oraz błędy merytoryczne, wynikające – być może – z niezajomości historii języka i pojęć (np. „nowomowa”, „zapanowywanie lewicy nad językiem”). Niestety, wprowadza to szkodliwą dezinformację i szerzy nieprawdziwe przekonania.

Jak wynika z powyższych przykładów, nie tylko poradniki równościowe popularyzują wiedzę na temat dyskursu równościowego oraz technik, które mogą być wykorzystywane, aby język stawał się niewykluczający. Znaczącą rolę w procesie kształtowania się norm językowych odgrywa Internet, co celnie wyraziła Małgorzata Kita:

Media stały się więc przekąźnikiem normy językowej/norm językowych. Ich rola w rozwoju języka nie ogranicza się jedynie do mediatyzowania odmiany wzorcowej, a przynajmniej standardowej. Równolegle, zwłaszcza w okresie przełomu wieków XX i XXI, w kulturze konwergencji (Jenkins 2007) stały się one również generatorem norm i zwyczajów komunikacyjnych i językowych. Ta rola przypadła głównie medium najmłodszemu, czyli internetowi, który jako medium nowe, powszechne, egalitarne i — co więcej — interaktywne wytworzył nowe lub zmodyfikował istniejące formy genologiczne, sobie właściwy kod grzecznościowy (netykietę), nowe kategorie językowe (np. nicki), nowe formy i nowe normy — powołał do życia po wiekach oralności i piśmienności nową formę kultury, która zyskała nazwę elektoralności. Stał się też przestrzenią kreatywności oraz językowego eksperymentowania, z nieograniczonym dostępem dla każdego (Kita, 2022, s. 15).

Może się zdawać, że ważne jest promowanie inkluzywności w sieci, ponieważ to najprawdopodobniej w świecie cyfrowym będą kształtować się formy, które staną się częścią uzusu ogólnopolskiego. Nie należy jednak pomijać przesłania poradników tworzonych przez grona specjalistyczne, które skupiają się na istocie zagadnienia dyskursu równościowego oraz porządkują wiedzę na jego temat, a także przedstawiają propozycje używania języka w taki sposób, aby był niewykluczający i zgodny z zasadami gramatycznymi, systemowymi polszczyzny.

Rozdział II

Analiza zapisów równościowych – splitting i parametryczność

2.1. Opis techniki splittingu oraz parametryczności

W tym rozdziale, a także kolejnych, skupię się na przedstawieniu technik, które towarzyszą zapisom inkluzywnym. Odnoszę się do form wyekscerpowanych z wybranych mediów społecznościowych oraz z poradników równościowych. Wprowadzanie do tekstów takich rozwiązań wynika z potrzeby uwidocznienia w języku informacji o żeńskości i innych tożsamościach płciowych, ponieważ maskulina generyczne coraz częściej przestają być dla odbiorców uniwersalne. Użytkownicy języka przestają czuć, że „mieszczą się w ich obrębie” i nie widzą w nich reprezentacji dla własnej płci. Z tego powodu możemy zauważyć tak wiele nowych, jak i znanych już niegdyś, sposobów zapisu informacji o płci.

Jedną z wykorzystywanych metod jest tzw. splitting. Polega on na ujęciu w tekście jednocześnie płci męskiej i żeńskiej przy wykorzystaniu znaku ukośnika, a także użyciu parametrycznych ze spójnikami *i*, *oraz*, *lub*. Takie rozwiązanie pokazuje, że nadawca, odnosi się w swojej wypowiedzi do kobiet oraz do mężczyzn i podejmuje próbę niwelowania asymetrii rodzajowo-płciowych. Technika tą w dyskursie naukowym posługuje się Bärbel Miemietz, niemiecka lingwistka, która bada wielowiekowe pomijanie kobiet w języku, a także zwraca uwagę na tkwiące w nim implikacje seksistowskie. Jej artykuł zamieszczony w „Tekstach Drugich” z 1993 roku był jednym z pierwszych naukowych ujęć zagadnienia. Autorka podkreślała ważność używania splittingu, a przy tym sama konsekwentnie wprowadzała go do tekstu, co obrazuje poniższy fragment:

Należy zadać sobie pytanie, kto ponosi odpowiedzialność za te jawne asymetrie widoczne w hasłach słownikowych? Autorki i autorzy słownika? Użytkownicy i użytkowniczki języka? Autorki i autorzy wyekscerpowanych dzieł [...]? Chyba wszyscy i wszystkie po części. Autorzy i autorki słownika jednak ponoszą większą odpowiedzialność. Oni/one mają swobodę wyboru, choć jest ona ograniczona praktyką językową oraz nagromadzonymi cytatami. Jak z tej swobody korzystają, zależy nie tylko od rozważań leksykologicznych, językoznawczych, lecz także od ich obrazu świata, w tym przypadku obrazu męskiej i żeńskiej płci leksykografek i leksykografów” (Miemietz, 1993, s. 177).

Dzięki badaniom Miemietz można zauważyć, że potrzeba wprowadzenia do tekstu informacji o obu płciach nie jest problematyką poruszaną wyłącznie na przełomie XX i XXI wieku, moim zdaniem, aktualnie zwracamy na nią szczególną uwagę. Uważam, że staje się tak przede wszystkim przez główne medium naszej komunikacji, czyli Internet, a konkretniej – media społecznościowe. Myśl tę rozwinę w podrozdziale 2.2.

2.2. Internet jako narzędzie propagujące zapisy równościowe

Dzięki nieograniczonemu zasięgowi komunikacji internetowej, możemy publikować nowe treści, posty, artykuły, wpisy, wypowiedzi itp. Za pomocą mediów społecznościowych dzielimy się z innymi swoimi pasjami, popularyzujemy naukę, przekazujemy ważne informacje, pozyskujemy klientelę, zarabiamy. Prowadzący własne konta zmuszeni są zwracać się bezpośrednio do odbiorców, ponieważ aby działać na szerszą skalę w social mediach, potrzeba osób, które będą zainteresowane przedstawianymi treściami. Przez to wielu internautów czynnie działających w mediach odczuwa potrzebę zapisywania w swoich postach zwrotów w taki sposób, aby były skierowane do różnych płci, dlatego często sięgają m.in. po splitting. Jednak z tej technik nie korzystają wyłącznie osoby prowadzące popularne konta, gdyż można zauważyć stosowanie jej również w krótkich wymianach treści między użytkownikami czy w ogłoszeniach o pracę np.:

„Szukamy Kucharza/Kucharki do Polsko-niemieckiej restauracji w Baden-Württemberg, Niemcy, przy szwajcarskiej granicy. Język nie obowiązuje, 90% obsługi mówi po polsku.”

Źródło: <https://www.facebook.com/search/posts/?q=szukamy%20kucharki%20kucharza%20> [dostęp: 13.04.2024r.].

„Którego piosenkarza/piosenkarkę możesz słuchać bez końca?”

Źródło: https://twitter.com/domi_sob/status/1634694000555728897 [dostęp: 13.04.2024r.].

Aby przedstawić zapisy równościowe z użyciem splittingu, zebrałam treści umieszczane na różnych portalach społecznościowych w latach 2018-2024. Dążyłam do tego, by ekscerpowany korpus był zrównoważony, czyli wybrane posty pochodziły ze stron internetowych różnej orientacji politycznej, a osoby umieszczające je, interesowały się odmiennymi dziedzinami, by pokazać, że nie tylko środowiska lewicowe i feministyczne używają zwrotów inkluzywnych. Wyimki z zebranego materiału przedstawiają poniższe tabela, w której łącznie zamieszczam 12 reprezentatywnych zapisów:

Tabela nr 1. Zapisy z użyciem splittingu

Forma zapisu	Cytat
<i>artystek/-tów</i>	„Narracje kuratorskie i opowieści artystek/-tów potrafią zupełnie zmienić odbiór wystawy. Dlatego powstał cykl #curatortalk , który tworzymy dla was od 2022 roku i który w całości możecie znaleźć na naszym kanale YouTube.” (FBI) ¹

¹ Pełne linki do cytowanych stron oraz wykaz wprowadzonych skrótów zamieszczam na końcu pracy.

<i>asystent/asystentka</i>	„Uwaga! Przedłużamy nabór na stanowisko asystent/asystentka dyrektora #TPN .” (X)
<i>chciałbyś/chciałabyś</i>	„Jeżeli wybierasz się na TRŁ i chciałbyś/chciałabyś zobaczyć wiszące osłonki, to daj znać! Wezmę je dla Ciebie.” (Ig)
<i>korektorów/rek</i>	„Jeżeli wybierasz się na TRŁ i chciałbyś/chciałabyś zobaczyć wiszące osłonki, to daj znać! Wezmę je dla Ciebie.” (Ig)
<i>kumpel/kumpelka</i>	„Nie szukam miłości - bo nie wierze w miłość, tylko w przywiązanie Nie wierze w przyjaźń, bo straciła dla mnie znaczenie Kumpla/kumpelki? Jak najbadziej, bo to żadne zobowiązanie.” (X)
<i>powinnam/powiniennem</i>	„dailyreminder: zjedzcie dzisiaj na cokolwiek macie ochotę, bez ograniczeń, bez mówienia nie już nie powinnam/powiniennem, pamiętajcie balans w życiu jest najważniejszy” (X)
<i>pracownik/czka</i>	„dlaczego wspieram #ProtestMedyków ? bo jestem pacjentką, a próbkę „niech jada!” już przeżyliśmy. każdy/a pracownik/czka ochrony zdrowia zasługuje na godną płacę i warunki pracy - od salowych przez ratowników medycznych po lekarzy.” (X)
<i>przewodniczka/przewodnik</i>	„Poszukiwana przewodniczka/przewodnik dla zawodnika niewidomego na Cracovia Maraton – 14.04.” (Fb)
<i>specjalista/ka</i>	„Mamy to SPECJALISTA/KA DS. CSR NA LIŚCIE ZAWODÓW” (X)
<i>specjalisty/specjalistki</i>	„BWA Wrocław szuka człowieka! Ogłaszamy nabór na stanowisko starszego specjalisty/specjalistki ds. promocji.” (Fb)
<i>twórcami/czyniami</i>	„Pracowałyśmy razem w ramach akcji parowania korektorów/rek z twórcami/czyniami.” (Fb)
<i>wdzięczny/a</i>	„Jestem wdzięczny/a, za to, że jesteś w moim życiu.” (Ig)

Źródło: opracowanie własne.

W podobny sposób można pokazać reprezentatywny materiał wybranych zapisów równościowych ze spójnikami użytymi parametrycznie:

Tabela nr 2. Zapisy z użyciem spójników parametrycznych

Forma zapisu	Cytat
<i>badaczy i badaczki</i>	„Kultowe już fotografie, stanowiące wizualne DNA Nowej Huty, stają się obecnie przedmiotem coraz szerszego zainteresowania międzynarodowych badaczek i badaczy, artystów i artystek.” (Fb)
<i>farmaceuci i farmaceutki</i>	„Po 5 latach naprawdę trudnych studiów rola farmaceuty nie może być sprowadzona do roli sprzedawcy. Co chcemy zmienić? Chcemy aby farmaceuci i farmaceutki mieli możliwość zaszczerpić pacjentów w aptece, zlecać podstawowe badania diagnostyczne oraz lepiej kontrolować farmakoterapię poprzez kontrolę

	przyjmowanych suplementów diety.” (Fb)
<i>finalistkom i finalistom</i>	„A wcześniej w tygodniu tradycyjnie oprowadzamy w środy po wystawie prac finalistek i finalistów 14. Konkursu Gepperta, a w tym tygodniu również po wystawie. Czyje głosy są słyszane?” (Fb)
<i>gitarzysta lub gitarzystka</i>	„Szukamy gitarzysty lub gitarzystki! Docelowo ma to być druga gitara w Moirze, ale w związku z czasowymi nieobecnościami naszego podstawowego gitarmena Tomka spowodowanymi wyjazdami do pracy, trzeba będzie go umieć zastąpić podczas koncertów.” (Fb)
<i>kierowcą lub kierowczynią</i>	„Drugi film w komentarzu, zwróćcie uwagę na kierowcę lub kierowczynię, jakby to określiły niektóre panie :)” (X)
<i>laureatom i laureatkom</i>	„W piątek, 1 marca 2024, w czasie uroczystego wernisażu w @muzeumteatru , poznaliśmy laureatów i laureatki III edycji Konkursu Najlepszych Dyplomów Scenografii.” (Ig)
<i>mieszkańcy i mieszkanki</i>	„Jutro mieszkanki i mieszkańcy protestują przeciwko likwidacji przystanku Studzienna. Powinniśmy tworzyć nowe przystanki, a nie je likwidować.” (Fb)
<i>nowohucianie i nowohucianki</i>	„Nowohucianie i nowohucianki, sympatycy i sympatyczki Nowej Huty, wystawa pt. „Miasto Idealne” na której zaprezentujemy fotografie Henryka Makarewicza i Wiktora Pentala, dokumentujących pierwsze dziesięciolecie istnienia Nowej Huty, zostanie otwarta 10 listopada o godz. 18.00.” (Fb)
<i>piastuna lub piastunki</i>	„Oficjalne nazwy urzędów mogą być używane w formie, która wyraża płeć piastuna lub piastunki urzędu.” (Fb)
<i>studenci i studentki</i>	„Zapraszamy wszystkich studentów i studentki naszej uczelni do udziału w konkursie plastycznym organizowanym wraz z HOMLA.” (Ig)
<i>szwacza i szwaczki</i>	„Piątek 29 grudnia 2023 - Dzień Mieszkańca, Dzień Szwacza i Szwaczki.” (X)
<i>wolontariuszki i wolontariusze</i>	„Wszystkim cudownym wolontariuszkom i wolontariuszom - dziękuję, zmieniacie świat i ratujecie życia.” (X)

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z tabel nr 1 oraz nr 2, zapisy z użyciem *splittingu* oraz spójników łącznych bądź rozłącznych pojawiają się w zróżnicowanych kontekstach. Zaslужującą na wyróżnienie stroną wyżej wymienionych zapisów jest to, że pozwalają one na uwidocznienie w języku kobiet, niestety pomijają osoby niebinarne – ich wartość z perspektywy współczesnych potrzeb nazewniczych jest więc ograniczona. Wadą tego typu zapisów jest również to, że są one nieekonomiczne, wydłużające wypowiedź. Wyobraźmy sobie, że czytamy post, który zajmuje jedną kartkę A4. Z czasem ciągle pojawiają się zapisy typu *partnera/partnerki*, *aktora i*

aktorki, chciałybyście lub chcielibyście sprawia, że dla osób czytających tekst staje się zbyt długi i męczący. Odbiorcy przyzwyczajeni są do form krótszych, więc takie użycia przy dłuższych wypowiedziach pisemnych dekoncertuje oraz nuży.

Warto zaznaczyć, że *splitting* w naszym języku nie ma dokładnie ustalonych i przyjętych za poprawne zasad stosowania (Chmura-Rukowska, Szpyra-Kozłowska, 2022, s. 62), przez to zapisy pojawiają się w różnych formach typu: *szukamy przewodniczki/przewodnika*, a także *przewodnika/czki*. Tu pojawia się problem znajomości morfologii wyrazu. Pierwszy zapis nie wzbudza wątpliwości, gdyż oba wyrazy powtórzono, zapisano poprawnie. Jednak drugi zapis odbiega od przyjętych norm, ponieważ gdy deklinujemy rzeczownik *przewodniczka*, w dopełniaczu otrzymamy wyraz *przewodniczki*. Końcówką fleksyjną zatem jest *-i*, a nie *-czki*. Natomiast w temacie *przewodnik-* nie znajdujemy spółgłoski *-cz-*, która wynika z oboczności tematu rodzaju żeńskiego. Z perspektywy zaleceń normatywnych (por. Mirosław Banko PWN) poprawny jest zapis z przykładu pierwszego: *przewodnika/przewodniczki* lub formę z użyciem parametrycznym *przewodnika* lub *przewodniczki*.

Dodatkowo, ukośnik między wyrazami traktowany jest jako wskazanie wariantywności (Wolański, 2006, s. 54). Dlatego przy zapisach typu: *wdzięczny/a, specjalista/ka, korektorów/rek*, a także wcześniej wymienionych, zgodnie z propozycją Wolańskiego, powinien być zapis z użyciem nawiasu. Przy czym, dodatkową końcówkę w nawiasie powinniśmy zapisać z łącznikiem, kiedy dodajemy ją do części tematu wyrazu podstawowego, a bez łącznika, gdy dodatkowa końcówka nie zmienia wyrazu podstawowego (<https://klinwords.pl/3-sposoby-stosowania-splittingu/>, dostęp: 09.06.2024). Poprawnie zapisy powinny wyglądać w ten sposób: *wdzięczny(-a), specjalista(-ka), korektorów(-ek)*.

Gdy analizowałam zapisy równościowe, formy z użyciem nawiasu były tak rzadkie, że postanowiłam nie uwzględniać ich w moim badaniu. Uważam, że może wynikać to z pejoratywnego kojarzenia nawiasu, który kojarzy się z pewnego rodzaju pominięciem czegoś lub kogoś. Jest to znak, który używamy często, aby oddzielić informacje ważniejsze, główny tekst, od tych mniej ważnych – ujętych w nawiasie. Powiedzenie *brać coś w nawias* również obrazuje, jakie posiadamy skojarzenia w związku z nawiasem. Dlatego prawdopodobnie większość internautów zapisuje nazwy z ukośnikiem, aby dać możliwość wyboru oraz nie wskazywać na prymarność którejś z płci.

2.3. Poradniki równościowe wobec splittingu i parametryczności

Jako że splitting jest jedną z najczęściej stosowanych technik wprowadzania inkluzywności, to osoby tworzące teksty równościowe także propagują jego użycie. Wybrałam 10 poradników, autorów i autorek różnych ośrodków badawczych i środowisk, aby przedstawić umieszczane w nich propozycje zapisów. Dobrałam teksty, które traktują o tematyce równościowej przy jednoczesnym skupianiu się na różnych jej sferach. Powodem jest to, że język niewykluczający dotyczy grup mniejszościowych, które na co dzień funkcjonują w różnych instytucjach, środowiskach, przestrzeniach itd. i stąd poradniki kierowane do osób pracujących w szkołach, radach europejskich czy uniwersytetach. Pod uwagę wzięłam również te pozycje, które przedstawiają, czym w ogóle jest język równościowy i jakie są jego cele. Nie mogłam pominąć także poradników, które przedstawiają stanowisko wybranych grup mniejszościowych oraz stosowane wobec nich formy adresatywne. Poniższa tabela pokazuje, którzy autorzy w swoich poradnikach uwzględniają zapisy ze splittingiem oraz użyciem parametrycznym oraz czy techniki te są objaśniane.

Tabela nr 3. Poradniki równościowe, w których wprowadzono zapisy z użyciem parametrycznym oraz splittingiem

Nazwa poradnika	Zalecana forma zapisu	
	Czy jest postulowana	Czy jest zastosowana
Andrusiewicz A., 2014, <i>Bezpieczna szkoła. Poradnik równościowy dla nauczycieli i nauczycielek</i> , Kraków.	NIE	TAK
Bańko M., Linde-Usiekniewicz J., Łaziński M., 2009., <i>Rekomendacje</i>	NIE	TAK

<i>dotyczące języka niedyskryminującego na Uniwersytecie Warszawskim.</i>		
Białas-Pleszak E. i inn., 2023, <i>Inkluzywny narzędnik stanowisk, funkcji i zawodów w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Słownik fleksyjno-słotwórczy</i> , Katowice.	NIE	TAK
Chmura-Rutkowska Iwona, Szpyra-Kozłowska Jolanta, 2022, <i>Nierówności płci w języku. Poradnik dla nauczycielek i nauczycieli</i> , Warszawa.	TAK	TAK
<i>Inkluzywna komunikacja w sekretariackie generalnym rady</i> , 2018, Unia Europejska	TAK	TAK
Kola A., i inn., 2015, <i>Język równościowy</i> .	NIE	TAK
Kołodziejek E., 2021, <i>Jak pisać i mówić o grupach mniejszościowych. Etyka języka i poprawna komunikacja</i> , Warszawa.	NIE	TAK
Kostrzewa Y., i inn., 2021, <i>Jak pisać i mówić o osobach LGBT+</i> . Poradnik, Warszawa.	TAK	TAK
Krysiak P., Hołojda K., Małocha-Krupa A., Pietrzak W., 2013., <i>Równościowy savoir-vivre w tekstach publicznych</i> , Warszawa.	TAK	TAK
Maciejewska B., 2007, <i>Jak pisać i mówić o dyskryminacji. Poradnik dla mediów</i> , Mikuszewo.	NIE	TAK

Źródło: opracowanie własne.

Jak można zauważyć, we wszystkich analizowanych poradnikach wprowadzono zapisy ze splittingiem i wynika to najprawdopodobniej z tego, że technika ta jest popularna i

często używana, np. u Beaty Maciejewskiej w poradniku *Jak pisać i mówić o dyskryminacji. Poradnik dla mediów* (2007, s. 18) możemy przeczytać: „Bądź otwarty/a, słuchaj, w razie wątpliwości pytaj, w jaki sposób mówić o grupie, czy problemie”. Pomimo że autorka wprowadza splitting, to nie wyjaśnia, czym jest wykorzystywana przez nią technika. To samo zauważam w poradniku Koli: „Używaj języka wskazującego na grzeszność albo nienaturalność relacji i związków homoseksualnych. Nie sugeruj, że związki jedнопłciowe są zwykle niestałe, a osoby nieheteronormatywne mają wielu partnerów/wiele partnerek” (Kola, 2015, s. 18).

Autorzy i autorki poradników zwracają uwagę na wiele ważnych kwestii równościowych ze względu na płeć. Ilustrują to przykłady:

Gdy w grupie większość stanowią kobiety, zamiast zbiorczego określenia w rodzaju męskim zastosujmy formę żeńską. W miarę możliwości zwracamy się do *uczniów i uczennic*, a nie tylko do *uczniów*. W tekstach internetowych, gdzie swoboda zapisu jest większa, zachowujemy opcjonalność rodzaju, np. *ekspertów/ekspertek lub ekspertów/ek* (Kołodziejek, 2021, s. 25),

Zwróćmy uwagę na to, jak prezentowane są zawody w podręcznikach, kierowanych do uczniów i uczennic. Czy nie jest tak, że kasjerki to zawsze kobiety, a menadżerowie to zawsze panowie w garniturach, kto wykonuje domowe czynności? Starajmy się zwracać uwagę na każdy z tak przedstawionych obrazów, w miarę możliwości realizowane ćwiczenia i zadania kierujemy do *uczniów i uczennic*, a nie tylko do *uczniów* (Kola, 2015, s. 4).

Uzasadnienie dla podjęcia tego typu działań językowych sformułowane w *Równościowym savoir-vivre w tekstach publicznych*, przy okazji redagowania ogłoszeń o pracę:

[...] ludzkość złożona jest bowiem nie tylko z mężczyzn – konkluduje autor. I tak przykładowo: redaktor gazety zwraca się nie do swoich czytelników, ale bezpośrednio do czytelników i czytelniczek bądź też do czytelniczek i czytelników; zecernia, która poszukuje nowych osób do pracy, szuka już nie *zecera*, ale *zecera/zecerki*, *typografa/typografki* [...] (Krysiak, Hołojda, i inn., 2013, s. 120).

Wprowadzanie form parametrycznych ułatwia odnalezienie reprezentacji własnego „ja”, uwzględnia wszystkich, zmniejsza ryzyko nieporozumień. Gdzie indziej odnajdujemy uzasadnienie znaczenia używanej techniki:

[...] czasami można zastosować zapis metodą splittingu, polegający na skróceniu dwóch wyrazów z wykorzystaniem ukośnika lub nawiasu, np. zapis z ukośnikiem: *wybrany/-a*, *pan/-i*, *zatrudniony/-a*, albo zapis z użyciem nawiasu: *wybrany(-a)*, *pan(-i)*, *zatrudniony(-a)*. W powyższych przykładach zmiana formy rodzajowej wyrazu uwidoczniła jest jedynie zmianą samej końcówki fleksyjnej, kiedy jednak zmianie rodzaju gramatycznego dodatkowo towarzyszy wymiana głosek wewnątrz wyrazu, ze splittingu lepiej zrezygnować. Unikniemy wówczas wielu wątpliwości i problemów natury ortograficznej, estetycznej i związanych z samym zrozumieniem tekstu, jak w poniższych

kłopotliwych interpretacyjnie i ortograficznie przykładach: *odbiorca(czyni)?; uczniowie(ice)?, uczniowie(nnice)?; klient/k/om?; zatrudnię kucharza/rkę* itp. (Krysiak, Hołojda, i inn., 2013, s. 120).

Opis funkcjonowania omawianej techniki znajdziemy również w poradniku Chmury-Rutkowskiej i Szpyry-Kozłowskiej:

Splitting stanowi sposób wyrażenia równości językowej przy jednoczesnym skróceniu tekstu pisanego poprzez połączony zapis form żeńskich i męskich. Dodajmy, że zasady stosowania splittingu nie są w naszym języku ściśle ustalone i przyjmuje on różne formy. Najprostsza z nich polega na oddzielaniu obu wyrazów ukośnikiem, np. *lekarz/lekarka, pracownicy/pracowniczki, każdy/każda*. Najczęściej jednak cząstka wskazująca na płeć żeńską umieszczana jest w nawiasie, np. *była(a)by, pan(i), student(ka)* bez łącznika, jeśli jest to jedyna różnica do męskiej postawy. Jeśli przekształcenie określenia męskiego na żeńskie powoduje inne zmiany, stosuje się łącznik, np. *urodzony(-a), partnerka(-ki)* (Szpyra-Kozłowska i Chmura-Rutkowska, 2022, s. 62).

Dostrzeżony zostaje także problem, który niesie ze sobą nadmierne używanie splittingu. Autorzy i autorzy poradników zachęcają, aby w przypadku wymiany głosek wewnątrz wyrazu, rezygnować z zapisu z wykorzystaniem omawianej techniki, a zamiast tego wpisywać pełne formy odpowiednie dla obu płci:

Stosowanie splittingu jest czasem kłopotliwe, jeśli między określaniem męskim i żeńskim zachodzą oboczności, np. *żaden – żadna, dbiorca – odbiorczyni, niektórzy – niektóre* lub różnią się w znacznym stopniu, np. *uczniowie – uczennice* – w takich wypadkach najbezpieczniejsze jest podanie obu wyrazów przedzielonych ukośnikiem. Splittingu nie należy nadużywać, by nie powstały ciężkie, niezgrabne zdania [...] (Szpyra-Kozłowska i Chmura-Rutkowska, 2022, s. 62).

Jeśli chodzi o zapisy parametryczne, to nie są w polszczyźnie nowymi sposobami redagowania tekstu, ponieważ znane są już z historii języka polskiego (Małocha-Krupa, 2018), jednak współcześnie wprowadza się je w nowej funkcji komunikacyjnej: włączającej. Toteż, w analizowanych poradnikach ich wykorzystywanie nie jest wyjaśniane, jak to miało miejsce przy splittingu. Możemy więc przyjąć, że ich użycie uznaje się za intuicyjne i bardziej znane. Autorzy podkreślają zazwyczaj, że taka forma zapisu neutralizuje asymetrię rodzajową:

Jest to najczęściej stosowany zabieg w celu uzyskania równości językowej, wykorzystywany przeważnie w zwrotach adresatywnych (np. skierowanych do *wyborów i wyborczyń*): *Polski i Polacy! Obywatele i obywatelki! Warszawianki i warszawiacy!* Dodajmy, że nadmierne stosowanie połączonych form żeńskich i męskich znacznie wydłuża tekst i jest stylistycznie niezgrabne (Szpyra-Kozłowska i Chmura-Rutkowska, 2022, s. 55).

Poradniki równościowe są dobrymi nośnikami informacji na temat inkluzywności, Część z analizowanych przeze mnie pozycji pokazuje oraz wyjaśnia, dlaczego używanie

zapisów niewykluczających jest ważne, a także szeroko opisuje problem dyskryminacji. W mediach społecznościowych takie szczegółowe wyjaśnianie danych kwestii nie jest spotykane, gdyż posty zazwyczaj są dość krótką i spójną wypowiedzią. Tylko w ten sposób mogą przyciągać i zaciekawiać odbiorców. Poradniki równościowe nie tylko gromadzą innowacyjne formy zapisów, ale też je porządkują, ułatwiają odbiorcom systematyzację wiedzy.

2.4. Słowo podsumowania

Zapisy z użyciem parametrycznym i *splittingiem* są często używane zarówno przez osoby korzystające z mediów społecznościowych, jak i tworzące poradniki równościowe. Jest to dobre rozwiązanie, którego wprowadzanie może doprowadzać do niwelowania asymetrii rodzajowych i seksizmu językowego. Kobiety czytające tekst z użyciem tych technik, posiadają swoją reprezentację w języku i czują się jego odbiorczyniami – nie są pomijane. Jednak przy użyciu takich zapisów pomijane są osoby identyfikujące się jako niebinarne, co sprawia, że nie posiadają odzwierciedlenia swojej płci w języku, a jako ludzie mają taką potrzebę. Więc gdy kierujemy nasze słowa do grupy osób, w tym osób niebinarnych, moim zdaniem należałoby dodać lub wykorzystać inny sposób zapisu, czyli tzw. osobatywy, które przedstawię w rozdziale 4. Dodatkowo należy pamiętać, by nie nadużywać form ze *splittingiem* czy użyciem parametrycznym, ponieważ znacznie wydłużają one tekst i czynią go, powtórzę jeszcze raz za Szpyrą-Kozłowską: „stylistycznie niezgrabnym”.

Internet jako narzędzie w znacznym stopniu pomaga propagować zapisy nakierowane równościowo. Ponieważ na co dzień odwiedzam różne platformy, to dzięki zamieszczanym w mediach społecznościowych formom inkluzywnym zaczęłam się nimi posługiwać. Mogę twierdzić, że osoby, które na Instagramie, Facebooku czy X (Twitterze) posługiwały się w publikowanych postach zapisami równościowymi, utrwaliły u mnie nawyk, który naturalnie przełożył się na moją mowę oraz pismo. Myślę, że wśród moich rówieśników, i nie tylko, też można zauważyć taką tendencję, co pokazuje, jaki wpływ mają na nas media i zamieszczane tam treści.

Rozdział III

Wybrane znaki edytorskie nośnikami informacji równościowych

3.1. Asterysk, znak podkreślenia oraz iks – nowymi symbolami inkluzywności

Znakami graficznymi jesteśmy w stanie posługiwać się tylko na poziomie pisma, gdyż mowa nie jest zdolna do ich odwzorowywania. Pomimo że o tych dwóch formach używania języka mówi się jako komplementarnych względem siebie, warto zwrócić uwagę na te aspekty, które je różnią. Według Ferdynanda de Saussure'a, w badaniach lingwistycznych mowę obiera się za punkt wyjścia i odniesienia, natomiast pismu jako suplemencie do języka mówionego, czyli, posługując się metaforą wybitnego naukowca nawiązującą do fotografii, przypada jedynie funkcja negatywu (Sadziński, 2014, s. 152-153). Pismo pozostaje w relacji do mowy, ale jest czymś zasadniczo innym, wykazującym się dużą autonomią (Kijko, 2023, <https://kulturaupodstaw.pl/podkreslnik/>, dostęp:10.04.2024). Widać to szczególnie na przykładzie pojawiających się w nim znaków, które znacząco wpływają na kształt zapisu wypowiedzi ustnej. Pauzy, półpauzy, przecinki, kropki, te wszystkie symbole wrażają to, co nieuchwytnie w mowie:

By uświadomić to sobie, wystarczy dostrzec, że mówiąc, nie stawiamy kropki czy przecinka, nie posługujemy się ani pytajnikiem, ani wykrzyknikiem. Te znaki stosujemy, by oddać pauzy, zakończenie sekwencji słów mających wewnętrzne powiązania, pozostających względem siebie w pewnej relacji, ton głosu. W mowie nie istnieją. Wypowiadane słowa i zdania już mają pewne cechy, które przenosząc wypowiedź na papier, dopiero musimy zaznaczyć (Kijko, 2023, <https://kulturaupodstaw.pl/podkreslnik/>, dostęp: 10.04.2024).

Na przełomie wieków znaki graficzne zmieniały swoje funkcje i z czasem tylko te wybrane utrwały się z odpowiednio przypisanym zastosowaniem. Niektóre powielamy z tym samym znaczeniem od czasów starożytnych, jak np. kropkę, a inne przeszły do dzisiejszego użycia znacznie później, a okresem, który uważa się za moment ustanowienia polskiej interpunkcji, jest nowożytność, ale proces przemian znaków jest niedokończony i ciągle otwarty (Kijko, 2023, <https://kulturaupodstaw.pl/podkreslnik/>, dostęp: 10.04.2024).

Pismo jest sztuczną konwencją graficzną, która budowana w oparciu o mowę, służyć ma skutecznemu komunikowaniu się. Posługiwanie się językiem, nieważne w jaki sposób, zawsze będzie miało siłę sprawczą, więc nowe jego użycie, jeśli będzie szeroko rozpowszechnione, zostanie przyjęte za normę.

Aby przedstawić sprawczość pisma i zachodzące w jego obrębie zmiany, które wpływają na człowieka i otaczającą go rzeczywistość, swoją uwagę skupię na trzech znakach edytorskich, jakimi są: asterysk, potocznie zwany gwiazdką, znak podkreślenia (tzw. podkreślnik) oraz iks (x). Pierwszy można znaleźć w tekstach w rozmaitych funkcjach. Najczęściej występuje jako odnośnik do przypisów, znak opuszczenia, kamuflaż dla kogoś, kto nie chce lub nie może podać swoich pełnych danych czy przerywnik stosowany do oddzielania fragmentów utworu poetyckiego lub prozy (Wolański, 2008, s. 72-74). Oczywiście, to tylko kilka z jego wielu innych funkcji, o których dokładniej przeczytać można w *Edycji tekstów* Adama Wolańskiego (2008). Drugi z wymienionych przeze mnie znaków określa się mianem specjalnego, ponieważ jego aktualne zastosowanie pochodzi już z doby funkcjonowania Internetu i służy do oddzielania słów przy zapisywaniu kodów informatycznych, gdyż inne znaki były nieczytelne dla systemów komputerowych. Jednak przed skokiem technologicznym podkreślnik istniał również na maszynie do pisania i posługiwano się nim przy podkreślaniu wybranych, dłuższych fragmentów (*NPL Technical Report*, 1964, s. 23, dostęp: 10.04.2024). Ostatni ze znaków ma najbogatszą symbolikę i wykorzystywany jest w wielu dziedzinach, takich jak matematyka, nauki przyrodnicze, kulturoznawstwo i inne. Najbardziej wiąże się jednak z pierwszą z wymienionych, w której pełni funkcje tzw. niewiadomej, a także jest reprezentacją rzymskiej dziesiątki. Aktualnie, coraz częściej znak iksa pojawia się przy zapisie nicków w mediach społecznościowych (np. *homoncix_*, *xjohn*, *xpodobekx*) czy pseudonimach artystycznych typu: *King's X*, *Madox* czy *Charli XCX*.

Jak wspomniałam wyżej, znaki graficzne zmieniają swoje znaczenia na przestrzeni lat, spełniając przy tym różne funkcje. Z moich obserwacji wynika, że tak dzieje się również w przypadku tych wymienionych przez mnie, które to środowiska równościowe zaczynają wykorzystywać przy zapisach inkluzywnych. Dlatego możemy spotkać się z takimi zapisami jak *blogera_ki*, *chciał*byś*, *widziałxm*. Może wynikać to z potrzeby neutralizacji informacji o płci i potrzeby ujęcia wszystkich w danym komunikacie. Zwroty z użyciem opisywanych znaków graficznych sprawiają, że komunikat pozbawiony jest myśli: „czy do mnie również kierowana jest ta informacja?”, wypełniając przy tym jakąś lukę, która tworzyła bariery przy odbiorze.

Zauważyłam, że przy używaniu zapisów z asteryskiem, znakiem podkreślenia czy iksem tekst ulega skróceniu. Formy długie typu: *szanowni klienci/szanowne klientki*, może zostać sprowadzone do *szanowni_eklienci_ki*. Jest to dużo ułatwienie dla czytających i oraz

wykorzystanie ekonomicznej funkcji języka, która aktualnie często wykorzystywana jest przypisaniu tekstów. Dzieje się tak, ponieważ coraz trudniej przyciągnąć uwagę odbiorców na dłuższą chwilę, na co wpływ mają m.in. media społecznościowe i umieszczane na nich kilkusekundowe filmiki:

Oglądany film po zakończeniu zaczyna się odtwarzać od początku, a jeśli się go przewinie – od razu uruchamia się kolejny. Rezultatem już po kilku minutach oglądania jest przebodźcowienie mózgu – ciągle zmiany, nowe bodźce powodują nadprodukcję adrenaliny, przyciągającej uwagę do coraz to nowych scen. Mózg funkcjonuje w stanie permanentnego stresu. Podobne filmiki – tzw. rolki lub shorty pojawiły się i na Instagramie, na facebooku i nawet youtube, jednak tam są tylko kolejną formą, wśród innych mniej dynamicznych (Białecka, 2022, <https://rodzice.co/cyberzagrozenia/tik-tok-rolki-shorty-co-robia-z-mozgiem-twojego-dziecka/>, dostęp: 18.04.2024).

Prawdopodobnie, to nie w poradnikach równościowych, a na Instagramie, Facebooku, Twitterze, zauważymy nowe rozwiązania w kwestii zapisów równościowych, których celem są wyżej wspomniane właściwości, jak włączanie osób niebinarnych czy uzupełnianie luk, ale także chęć ujęcia wszystkich płci w krótkim i czytelnym komunikacie, który nie wydłuży tekstu i nie odciągnie od niego odbierających. Propozycje zapisów inkluzywnych z wykorzystaniem asterysku, znaku podkreślenia oraz iksa przedstawię w poniższym podrozdziale.

3.2. Media społecznościowe miejscem tworzenia innowacyjnych zapisów równościowych

Jak wspomniałam wcześniej (2.2.), media społecznościowe w dużym stopniu wpływają na myślenie równościowe i kształt dzisiejszej polszczyzny. W tym miejscu mojej pracy pragnę skupić się na przedstawieniu tego, jak środowiska otwarte na inkluzywność tworzą za pomocą dostępnych znaków graficznych całkiem nowe propozycje zapisów i popularyzują je, wykorzystując różne platformy, jak Instagram, Facebook czy Twitter. W poniżej przedstawionych tabelach (tab. 4-6) zamieszczono po 12 przykładowych form z użyciem podkreślnika, asteryska oraz iksa.

Tabela nr 4. Zapisy z użyciem znaku podkreślenia

Forma zapisu	Cytat
<i>artystów_ek</i>	„Wielkie brawa dla wszystkich artystów_ek, które mieliśmy okazję podziwiać zarówno w planie żywym, jak i transmitowanych z Paryża i Fukuoki.” (Fb)
<i>chciałaś_eś</i>	„Może chciałaś_eś okazać wsparcie osobie, która doświadczyła przemocy, ale nie wiedziałaś_eś, jak możesz to zrobić?” (Ig)
<i>dobra_y</i>	„Czy uważasz, że można być (albo nie być) dobrą_ym w łóżku?” (Ig)
<i>dostał_ś</i>	„Dostał_ś pozew / nakaz zapłaty z Sądu - co robić?” (Fb)
<i>ginekolożka_g</i>	„Szukasz zaufanej ginekolożki_ga z Twojego miasta?” (X)
<i>każdej_ego</i>	„Dla każdej_ego jest po szpulce! Bo wszystkie hafciarki (i szwaczki też!) kochają Ariadna – nici, taśmy, wybory pikowane” (Fb)
<i>mieliśmy_ałyśmy</i>	„W ramach przygotowania do szkolenia mieliśmy_ałyśmy całkiem spory zestaw artykułów i innych materiałów do zapoznania się.” (Fb)
<i>partner_ka</i>	„Brak seksu jest problemem tylko wtedy, gdy my sami lub nasz partner_ka uważa to za problem - czyli musi zostać spełnione subiektywne kryterium cierpienia.” (Ig)
<i>poczułaś_eś</i>	„Czy zdarzyło Ci się, że z kimś poczułaś_eś się w łóżku pewnie, a z kimś innym... niekoniecznie?” (Ig)
<i>położny_a</i>	„Pamiętaj, że jeśli czujesz taką potrzebę, skonsultuj swoje wątpliwości z lekarką_rzem lub położną_nym.” (Ig)
<i>wenerologa_żki</i>	„Badania w kierunku STI można wykonać bezpłatnie, w ramach NFZ, dostając skierowanie od lekarza_kiwenerologa_żki.” (Ig)
<i>zrobił_ś</i>	„Jakie to upokarzające – nie otrzymać pieniędzy za pracę, którą zrobił_ś.” (Fb)

Źródło: opracowanie własne.

Tabela nr 5. Zapisy z użyciem asterysku

Forma zapisu	Cytat
<i>wybrał*ś</i>	„Źle wybrał*ś studia?” (Ig)
<i>sam*</i>	„Możesz zrobić aborcje sam*, ale nie musisz być z tym sam*!” (Ig)
<i>wbaczył*ś</i>	„ile razy wybaczył*ś komuś, tylko dlatego, że nie chciał*ś go stracić?” (X)
<i>zmęczon*</i>	„Wiemy, że jesteś zmęczon*, masz dość szczucia i wzbudzenia w Tobie poczucia winy - jeśli nie pójdziesz na wybory to otworzą się wrota piekieł, a to wszystko (oczywiście) PRZEZ CIEBIE.” (Ig)
<i>mogł*ś</i>	„RZECZY, KTÓRE MOGŁ*Ś WIEDZIEĆ LUB NIE O PISANIU, ALE NIE KAŻDY CI JE POWIE: A THREAD” (Ig)
<i>zmatchował*ś</i>	„Właśnie zmatchował*ś się z króliczkiem, z którym randka to przepis na idealny wieczór.” (X)
<i>kochan*</i>	„Przyczyna tego jest jasna i wszystkim znana - to nasz kochany

	patriarchat, kochan*!" (Ig)
<i>bezpieczn*</i>	„Jeśli idziecie spać, śpijcie dobrze. Jeśli jesteście jeszcze na ulicach, bądźcie bezpieczn*.” (X)
<i>chciał*byś</i>	„A czasem chciał*byś mieć magiczną różdżkę, dzięki której spełniłyby się Twoje (orgazmiczne) życzenia? A jeśli powiemy Ci, że ona istnieje i jest w zasięgu ręki? Dołącz do grona usatysfakcjonowanych czarownic.” (Ig)
<i>myślał*ś</i>	„Czy ty cokolwiek jesz? Wyglądasz jak szkielet! Masz anoreksję? Przydałoby ci się zrzucić kilka kilo. Nie myślał*ś o diecie? Schudnij. Te komentarze ranią w takim samym stopniu.” (X)
<i>popatrzył*ś</i>	„Ten jeden menel, który uzna, że akurat zbyt krzywo się na niego popatrzył*ś” (X)
<i>spal*ś</i>	„Ile razy spał*ś z kimś, kto nie wiedział gdzie jest i do czego służy łechtaczka? Hmm...my wiele, niestety” (Fb)

Źródło: opracowanie własne.

Tabela nr 6. Zapisy z użyciem iksa

Forma zapisu	Cytat
<i>chciałxm</i>	„zobaczyłxm ładnopicrew wiec kliknłxm w linka bo chciałxm sb zrobić allede fault postac to juz jestem ja” (X)
<i>czułxm</i>	„Teraz, po tych dziesięcioletnich staraniach, po tej miłości, którą czułxm, która myślałxm, że przetrwa wszystko, nie zostało mi nic. Muszę nauczyć się zbudować siebie na nowo. Przemyśleć swoje wartości. To, kim jestem, kim chcę być, do czego chcę dążyć” (Ig)
<i>kochanx</i>	„Dlatego z okazji moich urodzin chciałbym - z Waszą pomocą - podarować 24 osobom bieliznę spłaszczającą. Taka zrzutka i akcja była moim marzeniem od kilku lat - i w tym roku się udało 🥳. NIECH ŻYJE POMOC WZAJEMNA KOCHANXXX!!” (Ig)
<i>mówiłxm</i>	„Tyle razy już mówiłxm?" "Gadanie nie ma sensu, gadaliśmy i dalej jest to samo." "Mam dość, nie wiem już, co mam robić”” (Ig)
<i>namalowałxm</i>	„Jeden mnie jednak nie zawodzi, namalowałxm mu beż okazji obraz na torbie w klimacie Type o Negative, z fotki z neta” (Fb)
<i>nazwałxm</i>	„Nazwałxm to zdjęcie Running with scissors” (Fb)
<i>polubiłxm</i>	„HELP ME THIS IS SO FUNNY polubiłxm vzeby pomoc? AKJDFK (itvmeans "i liked it to help")” (X)
<i>poszłxm</i>	„ja tylko poszłxm zrobic sobie herbate” (X)

<i>słyszałxm</i>	„Tak prosto przychodzi nam pisanie epitetów w rodzaju: ulany, oblesny. I wiesz co? Też to słyszałxm. To nie jest fajne.” (Fb)
<i>stwierdziłxm</i>	„W tamtym momencie pękły moje granice i stwierdziłxm że właśnie będę to robić na przekór wszystkim którzy mnie ograniczają ale w zgodzie z sobą” (Ig)
<i>widziałxm</i>	„widziałxm ten fancam częściej niż widziałxm swoją мамę w tym roku” (X)
<i>zrozumiałxm</i>	„średnio zrozumiałxm” (X)

Źródło: opracowanie własne.

Rezygnując z osobnej analizy każdej tabeli, przyjrzę się im sumarycznie, ponieważ prezentowane znaki edytorskie w wybranych przeze mnie zapisach spełniają te same funkcje. Na portalu zaimki.pl powyższe próby wprowadzania innowacyjnych technik oraz form gramatycznych, których można używać zwracając się do osób niebinarnych, znajdziemy pod nazwą „iksatywy”:

Iksatywy

Formy graficzne, takie jak [onx](#), [on*](#) czy [on_](#) używają placeholderów / znaków zastępujących w miejscu różnic między wersją męską a żeńską. Są przydatne w piśmie, ale ciężkie lub niemożliwe do wymówienia (mogą też sprawiać problemy czytnikom ekranowym). Intencja jest łatwa do zrozumienia. Często są też używane w zwrotach do grupy osób lub osoby o nieznaney płci. Znaków zastępujących można używać również dla rzeczowników. Ze względu na popularność form z iksem, prezentujemy je tutaj na przykładzie iksatywów, ale można wymienić „x” na inny placeholder (jak podłoga „_” czy gwiazdka „*”) (<https://zaimki.pl/iksatywy>, dostęp: 01.05.2024r.).

Ta nazwa użyta została także przez znaną na Instagramie osobę edukującą Ane Piżl:

O co chodzi z tymi formami z iksem? Nowe osoby tutaj mogą być zaskoczone, gdy piszę, że byłxm lub widziałxm, albo że „każdx z Was jest tu ważnx”! Formy z x mają przynajmniej trzy, wygodne, inkluzywne zastosowania. Po pierwsze, gdy chcę podkreślić, że zauważam osoby wszystkich płci, zamiast wymieniać, że „każdy, każda, każde...”, mogę użyć znaku graficznego, który zastąpi literę tworzącą rodzaj (każdx). X jest najbardziej popularnym wyborem, ale można też eksperymentować z innymi znakami - mogę np. zapytać „czy czytał*ś mój post do końca?” albo podkreślić, że „nikt nie jest nielegaln@”. Mogę nawet wybrać unikalny symbol i kreatywnie napisać np. o „milioner%ach”. Ktoś powie, że źle się to czyta? Dlatego osobiście najbardziej lubię podkreślniki: „jeśli czytał_ś, to wiesz”. Podkreślnik daje więcej powietrza i wizualną przestrzeń dla wszystkich, każd_ czytając, doda sobie w głowie swój rodzaj (https://www.instagram.com/p/C25c3CFI1q-/?img_index=1, dostęp: 01.05.2024r.).

W wywiadzie dla Glamour z osobami współtworzącymi stronę zaimki.pl (Andrzej Vos oraz Anną Tess Gołębiowską) również wspomniano iksatywy:

Sporo osób korzysta też z iksatywów i form graficznych, czyli form takich jak „zrobiłxm”, „zrobił*m” czy „zrobił_m”, w których stosuje się znaki „x”, „*” czy „_” w miejscu różnic między wersją męską a żeńską. Te formy bardziej przydają się w języku pisanym, bo są trudne do wymówienia (<https://www.glamour.pl/artykul/jezyka-nie-skrzywdzisz-ale-mozesz-skrzywdzic-czlowieka-andrea-vos-i-anna-tess-golebiowska-o-jezyku-neutralnym-plciowo-221205101113>, dostęp: 01.05.2024r.).

Najistotniejszym dla tej nowej, dopiero kształtującej się techniki, wydaje się jej uniwersalność i pojemność tzn., że w znaku graficznym możemy odnaleźć reprezentację dla własnej płci. Są one łatwe w odczycie, ponieważ intuicyjnie, np. pod gwiazdkę podstawiam odpowiedni rodzaj gramatyczny. Z drugiej strony, jeśli ktoś nie chce wybierać wariantu spośród binarnego podziału, to dzięki ikastywom może pominąć aspekt rodzaju. Kiedy w ogłoszeniach, komunikatach itd. wystąpi zapis typu *redaktor**, to do odbiorców trafia informacja, że dla adresata jego płeć nie ma znaczenia i słowa kierowane są zarówno do osób binarnych, jak i niebinarnych, więc barny pod uwagę jest *każdx*.

Formy te w porównaniu do zapisów z użyciem *splittingu* są znacznie krótsze, ponieważ nie musimy odmieniać całych wyrazów, co sprawia, że tekst nie ulega wydłużeniu i jest łatwiejszy w odczycie. Zamiast zapisywać rozwlekłe i niestylizycznie *dobra/dobry znajoma/znajomy*, posłużyć się można iksatywami i stworzyć strukturę *dobr* znajom**. Dodatkowo, osoby używające tej techniki proponują wstawić znak graficzny podwójnie – *dobr** znajom***, gdy chcemy posłużyć się liczbą mnogą.

Dzięki zapisom z użyciem podkreślnika, asterysku lub iksa osoby niebinarne, które nie określają się jako *on* czy *ona* i na przemian stosują oba rodzaje bądź w ogóle starają pominąć się aspekt przynależności do którejś z płci, mogą w ten sposób wyrażać siebie. Piszą wtedy: *był_m, widział*m, słyszałxm*, co daje dużo swobody, ponieważ bez akcentowania płci i tak można odnaleźć własną reprezentację w strukturach symbolicznych języka.

Pomimo wielu zalet pojawiających się przy zapisach równościowych z użyciem znaków edytorskich, należy zwrócić uwagę na wady towarzyszące innowacyjnej technice. Widząc formy umieszczone w tabelach, pierwsze co przyszło mi na myśl, to nieczytelność takich struktur dla osób, które nie rozumieją celu stosowania takich zapisów i w efekcie komunikat staje się niezrozumiały. Dochodzi przez to do wykluczenia tych, którzy nie śledzą lub nie mają styczności z tak kodowanymi informacjami, czyli dla niemałej grupy osób nieuczestniczącej w życiu portali społecznościowych. Według Digital Poland 2024 z mediów społecznościowych nie korzysta 12% populacji, czyli ok. 4,82 mln osób, w których znajdziemy zarówno małe dzieci, jak i osoby w starszym wieku (<https://empemedia.pl/digital-poland-2024-raport-social-media-w-polsce/>, dostęp: 24.05.2024).

Iksatywy są intuicyjne i nietrudne do utworzenia, ale niemożliwa jest ich artykulacja, przez co użyte mogą być tylko w kodzie pisanym. Ponadto, omawiane zapisy równościowe mogą być trudne w dekodowaniu przy konstrukcjach typu: *spotkały_liście*. Jedna z internatek słusznie zauważyła również, że form tych nie będą w stanie odczytać osoby ze zróżnicowanym funkcjonowaniem:

Z drugiej strony iksatywy wykluczają osoby ze zróżnicowanym funkcjonowaniem, bo aparaty nie czytają tak jak my i czytają X, więc tekst robi się nie zrozumiały dla tych osób (<https://twitter.com/neutrattywy/status/1423611605074554884>, dostęp: 05.05.2024).

Gromadząc materiał na temat zapisów równościowych z użyciem znaków edytorskich, zauważyłam, że są one różnie klasyfikowane. Dotychczas przedstawiałam te formy jako iksatywy, jednak spotkałam się także z wydzieleniem z tej grupy podkreślnika, który niektórzy opisują przy technice *splittingu*:

Było ostatnio u mnie w poście o iksatywach, to dziś parę słów o *splittingu* z wykorzystaniem podkreślników. Taki zapis znajdziecie już w wielu miejscach - ostatnio w książce wydawnictwa [@krytykapolityczna](#), na wielu [www](#) m.in [@amnesty_international_polska](#) oraz w poradnikach języka inkluzywnego. Spotkały_liście się z tym wcześniej? (<https://www.instagram.com/p/C3ieDoLowS9/>, dostęp: 05.05.2024).

Inni przypisują „podłogę” do zupełnie nowej grupy, czyli tzw. zaimków graficznych:

W zaimkach graficznych tradycyjna końcówka męska lub żeńska zastąpiona jest placeholderem lub znakiem specjalnym. Podobnie jak iksatywy, są łatwe do utworzenia w piśmie, ale niemożliwe do wymówienia (Rymarowicz, 2022, s. 16).

Wynika to najprawdopodobniej z faktu, że jest to dopiero kształtująca się technika, która dopiero zostaje zbadana inie zyskała jeszcze konkretnej nazwy. Przykładem tego może być to, że podczas analizy wybranych poradników oraz rekomendacji równościowych, tylko w jednej publikacji odnalazłam wzmiankę na temat wykorzystania znaków edytorskich na rzecz inkluzywności:

Ostatnio coraz częściej stosuje się także tzw. deskę (nazywaną też „podłogą”). Jej zaletą jest to, że ze względu na otwartą formę graficzną włącza także osoby niebinarne (np. fotograf_ka, bloger_ka) (Kostrzewa i inn., 2021, s. 5).

Jednak i tu nie odnajdziemy uporządkowanej wiedzy na temat podkreślnika i jego przynależności do klasyfikacji znanych znaków edytorskich ani też wyjaśnienia jego innowacyjnej funkcji w tekście. Kiedy przeglądałam inne publikacje, tam również znalazłam tylko wykorzystanie techniki, ale bez jej omówienia, a użytym znakiem była wyłącznie „podłoga” (por. *Różnorodność i kultura włączająca krok po kroku*, red. Sadowska).

To, że tak tylko jeden poradnik równościowy posiada zapis z iksatywem, przedstawia pewnego rodzaju fenomen, pojawiający się wyłącznie w przestrzeni internetowej. Mianowicie, ludzie, głównie ze środowisk równościowych, sami, bez pomocy polonistów i polonistek, są w stanie nadawać nowe znaczenia znakom edytorskim, w celu stworzenia struktur, które będą uniwersalne dla wszystkich i każdego z osobna.

3.3. Opinie uzusu na temat znaków edytorskich

Na koniec tego rozdziału chciałabym rozważyć, czy propozycja używania wyżej analizowanej techniki jest możliwa we współczesnym uzusie, czy jest funkcjonalna i ma szansę pojawić się w obiegu pozainternetowym? Najważniejszym kryterium, decydującym o przyszłości iksatywów, jest uzus, więc wybrałam wpisy z różnych mediów społecznościowych, co pozwoli mi również podsumować zebrany w tym rozdziale materiał.

Większość z przeglądanych przeze mnie opinii wyrażała negatywny stosunek do proponowanych form inkluzyjnych. Przyglądnijmy się wybranym opiniom:

Jak widzę iksatywy, to mam poczucie, że one zamykają nas w bańce internetowej i utrwalają naszą niewidoczność irl – nie istniejemy na głos (<https://twitter.com/neutrattywy/status/1423611605074554884>, dostęp: 05.05.2024r.),

Ja rozumiem sens używania iksów, czy innych znaków, ale czasem jest to po prostu niepoprawne językowo. Np. w zdaniu "nikt nie jest nielegalnx". Nikt jest rzeczownikiem męskosobowym, dlatego jedyną poprawną formą jest "nielegalny". Nikt nie jest nielegalna będzie po prostu błędem językowym, całkiem niepotrzebnym. Z drugiej strony mamy słowo "osoba", które jest niemęskosobowe i nie widziałam jeszcze, żeby jakiś mężczyzna miał problem z powiedzeniem "każda osoba jest mile widzianA" w odniesieniu do ludzi wszystkich płci. Więc po prostu jest tu różnica pomiędzy inkluzywnością, a popełnianiem błędów językowych (https://www.instagram.com/p/C25c3CFI1q-/?img_index=1, dostęp: 05.05.2024r.),

Durnota totalna. W matematyce jest system binarny. Weźta się lepiej do ciężkiej fizycznej roboty (<https://www.instagram.com/p/C3ieDoLowS9/>, dostęp: 05.05.2024r.),

Iksatywy (razem ze slashami i podkreślnikami) - najgorzej. Nie dość, że są kompletnie sztucznym tworem (język rozwija się od wymowy do zapisu, nigdy na odwrót), to jeszcze przyczyniają się do wykluczenia ludzi niewidomych i niedowidzących (programy automatycznie czytające wypierniczają się na tych grubx_ych/_ach spektakularnie). Oraz utrudniają życie lektorzutom i wszelkim innymi istotom czytającym na głos (<https://www.facebook.com/search/posts/?q=iksatywy%20>, dostęp: 05.05.2024r.).

Znajdziemy również pozytywne komentarze, popierające wprowadzanie omawianych zapisów równościowych:

Dla mnie forma z X jest najładniejsza wizualnie i wygodna do czytania. Płynnie czytam zapis w ten sposób. Ale najczęściej używam formy z podkreślnikiem bo to pierwszy sposób zapisu jaki poznałam. Mimo wszystko sprawia mi czasem sporo trudności i mam wrażenie, że wydłuża znacznie tekst (w przeciwieństwie do X, który się fajnie wtapia w słowo) (<https://www.instagram.com/p/C3ieDoLowS9/>, dostęp: 05.05.2024r.),

W Niemczech w miejscu proponowanego przez Ciebie podkreślnika używa się gwiazdki * Choć przyznam podkreślnik podoba mi się chyba bardziej (<https://www.instagram.com/p/C3ieDoLowS9/>, dostęp: 05.05.2024r.).

Padają także pytania o możliwe utrudnienia niesprzyjające stosowaniu iksatywów:

Zastanawiam się jak dają sobie radę z tym screenreadery, a w efekcie odbierają to osoby niewidome - czy jest to dla nich zrozumiałe i czy nie zaburza za bardzo płynności treści (<https://www.instagram.com/p/C3ieDoLowS9/> ; dostęp: 05.05.2024r.).

W jednym z komentarzy pojawił się zarzut sztuczności iksatywów. Gdy wprowadzamy zmiany w tym, co stałe, odcytane, osłuchane, nowa forma może wydawać się nienaturalna i karykaturalna, szczególnie jeśli występują w niej znaki ze sfery cyfrowej. Osobiście uważam, że zapisy z iksatywami po czasie nie będą już tak szokować i mogą stać się całkowicie neutralne, o ile będą często używane.

Jeden z internatów przedstawił ciekawą myśl, o braku możliwości posługiwania się formami ze znakami edytorskimi w mowie, co sprowadza ich używanie wyłącznie w obrębie pisma. Jest to słuszna uwaga, dlatego też aktualnie pojawia się tak wiele propozycji zapisów i musimy mieć na uwadze, że nie wszystkie spełnią oczekiwania użytkowników języka.

Można postawić także pytanie: czy używanie znaków edytorskich, które nie podkreślają płciowości, nie jest pewnego rodzaju pozbawianiem indywidualizmu i zamykaniem w znakach? Oczywiście, nie da się jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie, a zdania są podzielone. Niektórzy nie widzą takiego zagrożenia, a jedynie stoją przed dylematem, którego placeholdera najlepiej używać, dla innych wiąże się to z pewnego rodzaju brakiem jednostkowości i uznaniem za niedorzeczne jest posługiwanie się zapisami z „gwiazdką” czy „podłogą”. Pojawiały się także zdania, w których można dostrzec całkowity brak zrozumienia celu powstawania takich form inkluzywnych.

Niektórzy skupiają się na ważnej dla mnie kwestii, czyli poprawności językowej. Jak zaznaczyła jedna z internatek, zapis typu „nikt nie jest nielegalnx” budzi słuszny sprzeciw uzusu, ponieważ mieści potrójne przeczenie, co utrudnia jego odczytanie oraz zaburza związek zgody, kiedy odczytamy go jako „nikt nie jest nielegalna”. Można zastanowić się, co jest ważniejsze – poprawność językowa czy to, aby wszyscy czuli się włączeni w komunikat?

Odpowiedź nie jest prosta i nie ma jedyne go właściwego rozwiązania. Uważam jednak, że wszystko zależy od kontekstu oraz tego, gdzie chcemy zastosować taki zapis, ponieważ nie można pomijać zasad gramatycznych, a właśnie warto wspólnie z nimi tworzyć propozycje odpowiednich struktur inkluzywnych.

Na koniec chcę podkreślić, że pomimo wyżej wymienionych niedoskonałości i wątpliwości iksatywywów są one używane, co pokazuje zebrany przeze mnie materiał oraz pojawiające się na ten temat posty i komentarze. Używanie znaków edytorskich w dyskursie równościowym może wyznaczyć wiele nowych ścieżek dla zapisów inkluzywnych oraz pomóc w tworzeniu kolejnych. Uważam, że obecność takich form jest dowodem na to, jak bardzo potrzebujemy rewolucji w sferze językowej, w szczególności tej związanej z rodzajem, a co za tym idzie – płciowością, jednak pamiętajmy, że nikt nie zmusza nas do stosowania takich struktur. Jest to propozycja, która ma duży potencjał i możliwe, że zauważymy jej skutki na szerszą skalę, czyli tę wychodzącą poza obręb dyskursu internetowego.

Rozdział IV

Osobatywy – neutralna forma wyrażania inkluzywności

4.1. Koncepcja humanistyczna impulsem do tworzenia osobatywów

Niniejsze rozważania chciałbym zacząć od pytania: czym jest osoba? Z pozoru neutralnie funkcjonujące pojęcie, zaczęło być obiektem wielu rozważań, odsłaniając bardzo interesujące myśli, jak ta – Karola Wojtyły:

Człowiek jako osoba jest ukonstytuowany w znaczeniu metafizycznym jako byt, poprzez własne „suppositum”: jest tym, który od początku istnieje i działa, chociaż działanie w pełni ludzkie (actushumanus), czyli czyn, pojawia się dopiero na pewnym etapie jego rozwoju. Jest to konsekwencja złożoności natury. Pierwiastek duchowy poznania — świadomości oraz wolności — samostanowienia stopniowo opanowuje somatyczne i pierwotnie psychiczne warstwy człowieczeństwa. Natomiast cały rozwój jednostki wyraźnie zmierza ku ujawnieniu się osoby oraz jej właściwej podmiotowości w ludzkim „suppositum”. Tak więc ko na gruncie tego suppositum stopniowo odsłania się, a równocześnie konstytuuje konkretne ludzkie „ja” : odsłania się także przez to, że się konstytuuje. [...]człowiek jest osobą „z natury”. „Z natury” też przysługuje mu podmiotowość właściwa osobie (Wojtyła, 1976, s. 10-11).

Z powyższej wypowiedzi wynika, że osoba jest czymś najpierwotniejszym, tym, co daje impuls do tworzenia czynów i istnienia człowieka, a następnie ludzkiego „ja”. Określenia *jestem kobietą* czy *jestem mężczyzną* kojarzą się z pewnymi cechami, które dopasowujemy poprzez kulturowe nacechowanie płci, jednak stwierdzenie *jestem osobą* pozwala spojrzeć na jednostkę inaczej niż przez pryzmat konkretnych schematów myślowych, co przedstawiła Judith Butler w swojej przełomowej pracy *Uwikłani w płęć*:

Humanistyczne koncepcje podmiotu opierają się przede wszystkim na założeniu, że istnieje osoba substancjonalna, która posiada szereg istotnych i nieistotnych atrybutów. Z punktu widzenia humanistycznego feminizmu kulturową płęć można uznać za atrybut osoby, tę zaś z kolei można zasadniczo scharakteryzować jako substancję bądź „rdzeń” nienacechowany kulturową płęcią, a nazywany właśnie „osobą” i odsyłającą do uniwersalnych zdolności racjonalnego myślenia, namysłu moralnego lub posługiwania się językiem (Butler, 2008, s. 57-58).

Autorka podkreśla, że koncepcja ta jest podważana przez ujęcia antropologiczne oraz historyczne, które patrzą na płęć poprzez relacje między społecznie skonstruowanymi podmiotami, działającymi w danych kontekstach, przez co by stworzyć teorię kultowej płęci, nie wychodzą od uniwersalnej koncepcji osoby (Butler, 2008, s. 58). Dla moich badań ważne jest, by postarać się spojrzeć na osobę zgodnie z humanistyczną koncepcją podmiotu, ponieważ odsłania to jej sprawczość, którą posiada każdy bez względu na przypisaną płęć.

Przedstawiłam różne techniki mające na celu neutralizację asymetrii rodzajowo-płciowych w języku: *splitting*, użycia parametrycznych oraz znaki edytorskie. W ostatnim rozdziale mojej pracy skupię się na opisanu osobatywów, które coraz częściej spotkać można w prasie, komunikatach kierowanych do uczniów czy postach w mediach społecznościowych. Są to efekty działań środowisk równościowych, które z wytrwałością wysuwają nowe propozycje form, które byłyby w stanie spełniać wymagania wszystkich posługujących się językiem polskim.

4.2. Osobatywy w poradnikach równościowych oraz mediach społecznościowych

Osobatywy tworzone są poprzez dodanie do leksemu *osoba* imiesłowu lub przymiotnika (<https://zaimki.pl/osobatywy>, dostęp: 07.05.2024r). Choć konstrukcje typu *osoba męska* czy *osoba zakonna* istniały już w XVIw. (Walkiewicz, 2022, s. 94), to przestały być używane, co wiązało się m.in. ze zbyt długim czasem wypowiedzania. Pomimo to powracają i można odnaleźć je w mediach społecznościowych, a pokazują to m.in. przykłady zamieszczone w poniższej tabeli:

Tabela nr 7. Osobatywy w mediach społecznościowych

Forma zapisu	Cytat
<i>osoba autorska</i>	„Wraz z Agnieszka Piksa oraz Osobami Autorskimi celebруем pierwsze umuzealnienie naszych działań” (Fb)
<i>osoba biseksualna</i>	„Reminder - to, że osoba biseksualna jest w związku heteronormatywnym wcale nie oznacza, że jest nagle hetero, albo że "przechodziła przez jakąś fazę".” (Fb)
<i>osoba ekstrawertyczna</i>	„Jak zagadać do kogoś o czymś nie wspomagając się osobą ekstrawertyczną help.” (X)
<i>osoba homoseksualna</i>	„Osoba homoseksualna zamiast homoseksualista.” (Ig)
<i>osoba kandydacka</i>	„Zarówno obniżenie wieku emerytalnego, które proponowała była osoba kandydacka na urząd Prezydenta RP - Robert Biedroń, jest tak samo cudownym pomysłem, jak wprowadzenie dochodu gwarantowanego, które zapowiada Jarosław Kaczyński z PiSem.” (X)
<i>osoba kierująca</i>	„Zostań KIEROWCZYNIĄ w Warszawie Trzaskowskiego! I tak dobrze, że nie KIEROWNICĄ! A co to za dyskryminacja wobec gender fluid...? Dlaczego nie po prostu: zostań osobą kierującą?!” (X)
<i>osoba malarska</i>	„Ciekawe jaka osoba malarska dostanie dzisiaj Paszport Polityki?” (X)
<i>osoba ministerska</i>	„Ta ministerska osoba mówiła też przed samymi wyborami, że ropy od Saudów nie będziemy kupować i ona to zrobi i zimę też zlikwiduje, będzie w Polsce ciepło cały rok.” (Fb)

<i>osoba nauczycielska</i>	„kandydatka z Warszawy, to osoba nauczycielska” (X)
<i>osoba partnerska</i>	„Pierwszy raz z nową osobą partnerską może być zarówno ekscytujący, jak i stresujący. I, o ile ekscytację dobrze jest pielęgnować, o tyle w przezwyciężeniu stresu zawsze pomaga otwartość, szczerza rozmowa i wyrażenie swoich uczuć i emocji.” (Ig)
<i>osoba poruszająca się na wózku</i>	„Mów osoba poruszająca się na wózku zamiast osoba na wózku.” (Ig)
<i>osoba poselska</i>	„Na granicę powinna pojechać osoba poselska posiadająca prawo do wykonywania zawodu lekarza.” (X)
<i>osoba pracująca</i>	„Jesteś osobą pracującą i zastanawiasz się, czy pogodzisz naukę z pracą? Większość naszych słuchaczy to osoby pracujące.” (Fb)
<i>osoba prezydencka</i>	„idealna osoba prezydencka na trudne czasy” (X)
<i>osoba profesorska</i>	„Uważam, że osoba profesorska brzmi lepiej, bo nie wiem, jaką płć wybrała.” (X)
<i>osoba senatorska</i>	„Ponieważ słowo senator może mieć pejoratywny wydźwięk i wielu Polakom źle się kojarzy, proponuję używać zwrotu ‘osoba senatorska’.” (X)
<i>osoba sędziowska</i>	„A ta osoba sędziowska, Laduperta, czy jak jej tam, co nam chciała Turów zamykać, to gdzie ona teraz jest, się pytam?” (X)
<i>osoba starsza</i>	„szukam osoby do opieki dziennej (4-5 godzin dziennie) nad osobą starszą z początkową demencją” (Fb)
<i>osoba transpłciowa</i>	„Anton jest dziennikarzem. Jest też osobą transpłciową i dzisiaj z okazji Dnia Widzialności Osób Transpłciowych mówi, czym dla niego jest widzialność.” (X)
<i>osoba uczniowska</i>	„Kiedy osoba uczniowska pyta, czy może iść do toalety, choć wiele razy prosisz, żeby nie pytać, tylko wstać i iść.” (X)
<i>osoba w chorobie alkoholowej</i>	„Pomoc dla osób w chorobie alkoholowej. Disulfiram, potocznie nazywany wszywką alkoholową, to lek w postaci tabletek do implantacji podskórnej.” (Fb)
<i>osoba z pochwą</i>	„Ryzyko zajścia w ciążę jest również zależne od cyklu menstruacyjnego, czy stanu zdrowia osoby z pochwą.” (Ig)
<i>osoba zajmująca się elektryką</i>	„Jako skrót myślowy "osoba elektryczna" czy bardziej opisowo "osoba zajmująca się elektryką"?” (X)
<i>osoba żyjąca z HIV</i>	„Mów osoba żyjąca z HIV zamiast nosiciel HIV.” (Ig)

Źródło: opracowanie własne.

We wszystkich analizowanych przeze rekomendacjach oraz poradnikach równościowych również znalazłam liczne zastosowania osobatywów, co potwierdza, że są one znane i funkcjonują w tekstach. Z każdej pozycji (poradnika) wybrałam trzy przykłady, pokazujące sposoby konstruowania tych wyrażeń:

Tabela nr 8. Osobatywy w poradnikach równościowych

Nazwa poradnika	Przykłady użytych osobatywów
<i>Inkluzywna komunikacja w sekretariacie generalnym rady</i> , 2018, Unia Europejska	<ul style="list-style-type: none"> - osoby z niepełnosprawnościami - osoba wypowiadająca się - osoba z doświadczeniem choroby psychicznej
Andrusiewicz A., 2014, <i>Bezpieczna szkoła. Poradnik równościowy dla nauczycieli i nauczycielek</i> , Kraków.	<ul style="list-style-type: none"> - osoba transwestytyczna - osoba heteroseksualna - osoba poruszająca się na wózku inwalidzkim
Bańko M., Linde-Usiekiewicz J., Łaziński M., 2009., <i>Rekomendacje dotyczące języka niedyskryminującego na Uniwersytecie Warszawskim</i> .	<ul style="list-style-type: none"> - osoba interplciowa - osoba z niepełnosprawnością - osoba czarnoskóra
Białas-Pleszak E. i inn., 2023, <i>Inkluzywny narzędziownik stanowisk, funkcji i zawodów w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Słownik fleksyjno-słowotwórczy</i> , Katowice.	<ul style="list-style-type: none"> - osoba absolwentka - osoba bibliotekarska - osoba, której zawód to szatniarz
Chmura-Rutkowska Iwona, Szpyra-Kozłowska Jolanta, 2022, <i>Nierówności płci w języku. Poradnik dla nauczycielek i nauczycieli</i> , Warszawa.	<ul style="list-style-type: none"> - osoby czytające książki - osoby zdające maturę - osoby uczestniczące w konkursie
Krysiak P., Hołojda K., Małocha-Krupa A., Pietrzak W., 2013., <i>Równościowy savoir-vivre w tekstach publicznych</i> , Warszawa.	<ul style="list-style-type: none"> - osoba reprezentująca - osoba opiekująca się dzieckiem - osoba badająca język
Kola A., i inn., 2015, <i>Język równościowy</i> .	<ul style="list-style-type: none"> - osoba z wadą wzroku - osoba grająca w dziecięcą grę - osoby migrujące
Kołodziejek E., 2021, <i>Jak pisać i mówić o grupach mniejszościowych. Etyka języka i poprawna komunikacja</i> , Warszawa.	<ul style="list-style-type: none"> - osoba z autyzmem - osoba w kryzysie bezdomności - osoba o ciemnym kolorze skóry
Kostrzewa Y., i inn., 2021, <i>Jak pisać i mówić o osobach LGBT+. Poradnik</i> , Warszawa.	<ul style="list-style-type: none"> - osoby współpracujące - osoby sojusznicze - osoba identyfikująca się jako osoba LGBT+

Maciejewska B., 2007, <i>Jak pisać i mówić o dyskryminacji. Poradnik dla mediów</i> , Mikuszewo.	- osoba starsza - osoba towarzysząca - osoba redagująca dział sportowy
--	--

Źródło: opracowanie własne.

Zebrany przeze mnie materiał pokazuje, że zależnie od kontekstu osobatywy wykorzystywane są w różny sposób. W poradnikach równościowych propozycje zapisów ściśle łączą się z tematyką, której są poświęcone. Dobrym tego przykładem jest niedawno powstały *Inkluzywny narzędziownik stanowisk, funkcji i zawodów w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Słownik fleksyjno-słowotwórczy* (2023), w którym zebrano wszystkie nazwy stanowisk, funkcji, stopni, tytułów używanych na Uniwersytecie w Katowicach, a następnie odmieniono je przez przypadki jako muskulatywa i feminyatywa, a także dodano propozycje utworzenia osobatywów. Uważam, że jest to bardzo ważna i odważna publikacja, która może wypłynąć na kształtowanie się słowników przeznaczonych do innych instytucji, dzięki czemu ludzie pełniący różne funkcje społeczne znajdą odpowiednie formy i będą mieli jasność, jak je wprowadzać do tekstów.

W przytoczonych wypowiedziach internetowych część użytkowników posługuje się osobatywami po to, aby zastąpić nazwy nacechowane rodzajowo, np. zamiast zapisywać, że ktoś jest *profesorem*, zamieni ten rzeczownik na *osobę profesorską*. Zauważono, że takie zwroty mogą pomóc w niwelowaniu pejoratywnego nacechowania związanego z konkretnymi słowami typu *homoseksualista*. Dodatkowo, brane pod uwagę są różne warianty osobatywów oraz to, które z nich brzmią lepiej *osoba elektryczna* czy *osoba zajmująca się elektryką*. Pokazuje to, że środowiska nastawione na równość nie dają od razu gotowych propozycji zapisów inkluzywnych, a osoby, które chcą włączać wszystkich w wypowiedzi, same zastanawiają się nad tym, jaka forma będzie najlepsza, co wpływa na demokratyczne kształtowanie się docelowych struktur.

Jedną z istotniejszych cech osobatywów jest to, że możemy używać ich do pojedynczych osób lub grup ludzi, których płci nie znamy (<https://zaimki.pl/osobatywy>, dostęp 07.05.2024). Podobnie jak w przypadku ikastywów, jesteśmy w stanie włączać do języka osoby niebinarne, które dzięki takim zapisom nie wyrażają się poprzez przyzmat jakiegokolwiek płci, więc nie muszą mówić: *jestem niebinarny/niebinarna*. Osobatywy pomagają w neutralny sposób opisywać ludzi ze względu na ich seksualność przez tworzenie zwrotów takich jak: *osoba interseksualna*, *osoba bezpestkowa*, *osoba cis*, *osoba*

nieheteronormatywna, osoba interplciowa, osoba demiseksualna, które są interesujące ze względu na fakt, że większość z nich nie posiada ani semantycznych ani formalnych odpowiedników w postaci maskulatywów czy feminatywów (Dyszak, 2024, s. 35). Ponadto używanie zwrotów typu *osoba z nadwagą, osoba z niepełnosprawnością, osoba z chorobą alkoholową*, zamiast *otyły, niepełnosprawny, alkoholik*, pokazuje, że powinniśmy spojrzeć na człowieka jako posiadającego jakiś atrybut, który jednocześnie można od niego odłączyć, co pozwala pozbyć się krzywdzącej stygmatyzacji (Galasiński, 2013, s. 4-5).

Jednak można spotkać się z opiniami podważającymi neutralność słowa *osoba*: „Ale słowo *osoba* to i tak rodzaj żeński”. Oczywiście, jest to prawdą, ponieważ, jak trafnie zauważył Maciej Makselon, jeden z polonistów promujących dyskurs równościowy m.in. na Instagramie: „[...] struktura języka polskiego utrudnia pomijanie rodzaju. Wynika to z tego, że rodzaj uwidacznia się w naszym języku nie tylko w formach rzeczownikowych, ale też m.in. czasownikach czy przymiotnikach (https://www.instagram.com/p/Ch_-ngaDiYJ/, dostęp: 07.05.2024)”. Natomiast rodzaj gramatyczny a nacechowanie płciowe nie są tym samym. Przykładowo słowo *rodzic*, które posiada męski rodzaj gramatyczny, jest neutralne płciowo, w przeciwieństwie do leksemów *ojciec* i *matka*. Dlatego leksem *osoba*, chociaż posiada gramatycznie rodzaj żeński, jest w stanie pomieścić w sobie wszystkich, niezależnie od płci (<https://zaimki.pl/osobatywy>, dostęp: 07.05.2024).

Niektórym z tworzonych osobatywów zarzucić można brak precyzji użycia, co widać w przypadku zwrotu *osoby szkolne*. Nie wiadomo, czy chodzi o nauczycieli, dyrektorów, uczniów czy wszystkie osoby uczestniczące w życiu szkolnym (Walkiewicz, 2022, s. 94). Jest to przykład potwierdzający, jak ważny jest kontekst pojawiający się przy odbieraniu takich struktur. Używanie osobatywów może wzbudzać także pewną wątpliwość ze względu na ich długość, gdyż stoją w opozycji do posługiwania się *prostą polszczyzną* (por. Piekot, Maziarz, 2014):

feminatywy dla mnie od zawsze brzmianaj ładniej I najlepiej opisujac mnie ale zaimki ona/jej przestały dla mnie jiz dawno byc komfortowe idk maskulatywy brzmią dla mnie słabo a osobatywy są za długie (<https://twitter.com/icecrexmcvke/status/1484510442131275776>, dostęp: 07.05.2024).

Choć może wydawać się to oczywiste, chciałabym podkreślić, że w przeciwieństwie do innych technik, osobatywy mają ograniczoną wariantywność i przez to zastępują przede wszystkim rzeczowniki, gdyż nie da się posłużyć nimi przy wyrażeniach np. *zrobił* czy *dziwny*. Dlatego nie jest to jedyna, proponowana przez środowiska równościowe, technika zapisów inkluzywnych. Pokazuje to, jakim złożonym problemem jest nacechowanie płciowe i

że niełatwo o jedyny, właściwy sposób, który zawrze wszystkich w każdym jednorazowym komunikacie.

4.3. Wartościowanie osobatywów w uzusie

Aby podsumować zapisy z wykorzystaniem osobatywów, posłużę się komentarzami zamieszczanymi na różnych portalach społecznościowych, które przedstawią różne punkty widzenia współczesnych użytkowników języka, co ze względu na temat mojej pracy jest bardzo ważne.

Jednym z wielu zarzutów formułowanych wobec osobatywów jest to, że są to twory sztuczne oraz źle brzmią:

Używanie różnych rodzajów zamiennie nie jest przecież obrażą, a nie jest sztuczną zmianą w języku (<https://www.facebook.com/search/posts/?q=osobatywy>, dostęp: 08.05.2024r.),

Bądźmy szczerzy, taki tekst nie brzmi nietypowo, tylko po prostu głupio. Sztucznie przede wszystkim i sztuczność językowa takich tworów jest dla mnie głównym powodem, dla których je wykluczam (<https://www.facebook.com/search/posts/?q=osobatywy>, dostęp: 08.05.2024r.).

Co do pierwszej wymienionej cechy, to trudno się z nią zgodzić, ponieważ konstrukcje typu *osoba studiująca* czy *osoba towarzysząca* nie są czymś innowacyjnym, gdyż posługujemy się nimi od dawna. Domyślam się jednak, że chodzi o nowe połączenia wyrazowe z leksemem *osoba*, jak *osoba edytorska*, *osoba profesorka*, *osoba lekarska*, które wydawać się mogą nienaturalne. W mojej opinii, jest to kwestia osłuchania, jak to ma miejsce w przypadku funkcjonowania feminatywów, które ciągle jeszcze są tematem licznych dyskusji

Użytkownicy zwrócili uwagę na to, że wiele osób wyraża potrzebę zaznaczania swojej płci w języku, więc dlaczego podejmowane są próby wprowadzania form neutralnych płciowo:

Gdzie jest tolerancja dla tego, że ktoś preferuje wyłącznie formę męską i żeńską? To, że promil społeczeństwa się o to obraża to ich problem, a nie całej populacji. Między sobą mogą tego używać, nikt im nie zabrania, ale niech się nie dziwią, że inni pukają się w czoło, słysząc/widząc to...(<https://www.facebook.com/search/posts/?q=osobatywy>, dostęp: 08.05.2024r.).

Otóż nikt nie jest za tym, aby przestał istnieć aktualny system, za pomocą którego jesteśmy w stanie określać swoją tożsamość. Poza tym, użycie określenia takiego jak *osoba aktywistyczna* nie ma na celu dyskryminacji. Jednak, jeśli ktoś nie życzy sobie, aby zwracano się do niego za pomocą osobatywu, ma na to prawo, ponieważ każdy posiada odmienną wrażliwość.

Ostatnia opinia, którą przedstawię, to ta, która często wyrażana jest przez użytkowników i użytkowniczek w mediach społecznościowych, wyraża on myśl, że tak naprawdę nie ma potrzeby używania osobatywów, gdyż osoby niebinarne stanowią mniejszość:

Jeżeli ktoś sobie nie radzi z tym, że zwracam się do niego w sposób w jaki mój mózg odczytuje tę osobę, a nie jak sobie ta osoba siebie wyobraża, to jest to jej sprawa i specjalistów od ogarniania. Mnie obraża to ciągle pierdolenie, że coś muszę. Nic nie muszę (<https://www.facebook.com/search/posts/?q=osobatywy>, dostęp: 08.05.2024r.),

A dlaczego nie wystarczy w języku polskim używać zwyczajnie normalnych zaimków? No nie wiem, moim zdaniem wystarczyłoby u osób niebinarnych po prostu nie zwracać uwagi na to, jakiego rodzaju zaimka się w ich kierunku używa, bo skoro są niebinarni, to przecież powinno być im wszystko jedno (<https://www.facebook.com/search/posts/?q=osobatywy>, dostęp: 08.05.2024r.),

Zaczynam się już gubić we współczesnej gramatyce.... Najpierw koszmarki językowe zwane formami kobiecymi, w tym moje "ulubione" - architektka i marszałkini (twórcy tych form powinni żywcem trafić do piekła), a teraz to.... I pomyśleć, że kiedyś moim problemem były przecinki nie w tych miejscach co trzeba i łączenia "być" z innymi czasownikami.... (<https://www.facebook.com/search/posts/?q=osobatywy>, dostęp: 08.05.2024r.).

Taka postawa pokazuje, dlaczego ważne jest istnienie dyskursu równościowego i jak istotne jest jego popularyzowanie. Osoby z mniejszości były i są marginalizowane, a narzędziem, które w dużej mierze się do tego przyczynia, jest sam język. Dlatego, każdy przejaw próby włączanie w polszczyznę struktur inkluzywnych jest pozytywnym objawem, świadczącym o tym, że jako społeczeństwo zaczynamy być bardziej empatyczni i chcemy stworzyć przestrzeń, w której każdy będzie mógł się wyrażać.

Znajdziemy także pozytywne komentarze, w których podkreślana jest ważność używania osobatywów:

O jak ładnie, osobatywy. Polski to taki wspaniały język, pozwala na kreatywność. Szkoda, że Polacy i za 1000 lat nie zrozumieją, że są więcej niż 2 płcie i nieskończoność ekspresji tożsamości płciowej (<https://www.facebook.com/search/posts/?q=osobatywy>, dostęp: 08.05.2024r.),

Hmmm przy okazji mam kolejną osobistą rozkminę nad własnymi przyzwyczajeniami językowymi, bo osoba piosenkarska brzmi mi przedziwnie, ale osoba artystyczna brzmi bardzo dobrze, a to przecież ta sama forma. Język jest dziwny, a uporczywy binarność polskiego, do której jestem przyzwyczajona jest coraz bardziej męcząca w sytuacji, kiedy ze względu na pracę mam sporo do czynienia z angielskim, który pod względem neutralnym jest dużo dużo lepszy... Takie tam przemyślenia w wolny piątek (<https://www.facebook.com/search/posts/?q=osobatywy>, dostęp: 08.05.2024r.).

Uważam, że aby posługiwanie się osobatywami było naturalne, muszą przejść one próbę czasu, ponieważ zmiany w języku nie przychodzą natychmiast, a aktualna wielość propozycji zapisów równościowych może nie sprzyjać ich upowszechnieniu, co podkreślał już historyk języka, Zenon Klemensiewicz:

[...] nie wolno przy tym zapominać, że żadna zmiana nie może zniszczyć porozumiewawczej zdatności języka, tzn. każda innowacja musi być zrozumiała, musi polepszać i ułatwiać porozumienie. Stąd zmienność norm jest stopniowa, powolna, ma charakter ewolucyjnej modyfikacji stanu zastanego do nowych potrzeb i możliwości nosicieli języka (Klemensiewicz, 1982, s. 701).

Dlatego tworząc nową formę inkluzywną, pamiętajmy o tym, że są to próba w drodze ku odnalezieniu tej najodpowiedniejszej, a nie arbitralne narzucanie komuś danych struktur językowych.

4.4. Podsumowanie

Zebrany materiał pokazuje, że z osobatywami funkcjonujemy na wielu płaszczyznach życia codziennego, spotkamy je na uniwersytetach, w szkołach, teatrach, mediach czy różnych instytucjach państwowych. Możemy wykorzystywać je zarówno w mowie, jak i piśmie, przy czym nie można pominąć tego, że przyczyniają się one do wydłużania komunikatów. Uważam, że stosowanie takich struktur powinno być wyważone, by tekst był spójny, czytelny, ale zarazem włączający. Osobatywy dają możliwość odnalezienia się w języku wszystkim, bez względu na posiadaną tożsamość płciową, jednak posługując takimi strukturami, trzeba mieć na uwadze wrażliwość odbiorców.

Niektóre nazwy zawodowe, takie jak elektryk czy mechanik, mogą sprawiać trudności w tworzeniu struktur z leksemem *osoba*, przy czym potrzeba na formy neutralne płciowo, jest aktualnie tak duża, że ciągle powstają nowe propozycje, jak *osoba elektryczna* czy *osoba zajmująca się mechaniką*. Proces kształtowania się docelowych zapisów może zniechęcać uzus do używania technik inkluzywnych, przy czym z czasem najprawdopodobniej przejdą do naszego codziennej polszczyzny.

Zakończenie

Celem pracy było przedstawienie i analiza wybranych technik zapisów inkluzywnych, które pojawiają się we współczesnym dyskursie wybranych mediów społecznościowych, a także próba oceny zaleceń normatywnych oraz postulowanych form włączających, które pojawiły się w poradnikach równościowych.

Przedstawiony materiał dowodzi, że Internet jest obecnie miejscem, w którym pojawiają się rozmaite propozycje zapisów równościowych, więc to w jego obrębie będzie formułował się nowy kształt polszczyzny. Według Ożoga (2018, s. 34), to właśnie w świecie cyfrowym „wykuwa się nowy język polski”, a także „ogromny ruch panuje w polszczyźnie”. Pomimo że nowe konstrukcje mogą wydawać się sztuczne, śmieszne, nieestetyczne, to o ich przyszłości, czyli o tym, co wejdzie do normy uzualnej, w dużej mierze decyduje młode pokolenie, żyjące na co dzień w obrębie mediów społecznościowych i zamieszczanych na nich postów, które przyczyniają się do przewartościowywania postaw wobec języka i znoszą dotychczasowe ograniczenia komunikacyjne, binarne podziały oraz pobudzają do twórczych poszukiwań środków językowej komunikacji (Małocha-Krupa, 2018, s. 197–198).

Poradniki równościowe także odgrywają znaczącą rolę w promowaniu języka inkluzywanego. A ponieważ tworzą je osoby posiadające wiedzę językoznawczą, odbiorcy mają poczucie, że prezentowany przekaz normatywny ma wartość aplikatywną i jest wiedzą bardziej kompletną, uporządkowaną niż ta, zamieszczana fragmentarycznie w mediach społecznościowych. Poradniki są jednak czytane przez ograniczone grono odbiorców, a nadto nie zawierają wielu nowo powstałych technik zapisów, które funkcjonują już w Internecie.

W językoznawstwie wypracowano narzędzia, swoiste mierniki ułatwiające ocenę nowych faktów językowych, czyli kryteria poprawności językowej. Za najważniejsze z nich – w kontekście badanego materiału – trzeba uznać: kryterium wystarczalności, kryterium ekonomiczności, kryterium funkcjonalności oraz stopnia rozpowszechnienia, tzw. uzualne, które przedstawiła i opisała m.in. Halina Kurkowska (1971). Pierwsze kryterium pokazuje, że istnieje potrzeba nazwania nowych elementów rzeczywistości (np. pojęć, nazw zawodów, narzędzi) oraz wyrażenia stosunku emocjonalnego do różnych elementów rzeczywistości pozajęzykowej. Drugie kryterium wskazuje, że poprawne są te elementy językowe, które zwiększają ekonomiczność języka, czyli służą do pozbywania się wyjątków, wykazują tendencję do skrótów i precyzowania znaczeń. Następne decyduje o tym, które środki

językowe są poprawne względem funkcji, jakie pełnią w tekście, np. kolokwializmy dopuszczalne są w języku potocznym, jednak użycie ich w tekście naukowym będzie błędem. Ostatnie kryterium pokazuje, że jeśli dana forma została rozpowszechniona i na co dzień funkcjonuje w języku, to ma podstawy, aby traktować ją jako poprawną. Jednak w tym miejscu należy pamiętać, że brana pod uwagę jest: częstotliwość występowania innowacji w tekstach, zasięg jej pojawiania się w różnych sytuacjach i różnych tekstach, jej zasięg społeczny oraz to, czy określona innowacja nie jest wynikiem mody językowej (Kowalewska, <https://www.komlogo.pl/encyklopedia/124-k/864-kryteria-poprawnosci-jezykowej>, dostęp: 11.06.2024). Jeśli badane w tej pracy innowacje językowe będą spełniały powyższe kryteria, to zaczną być powszechnie używane, a ich obecność przestanie budzić tak duże wątpliwości, jak ma to miejsce dotychczas.

Zmiany w zwyczajach komunikacyjnych języka polskiego zachodzą powoli i potrzeba czasu, aby innowacyjne formy inkluzywne zostały zaakceptowane przez uzus i zaczęły funkcjonować jako znaki postrzegane jako neutralne, nienacechowane i niesztuczne. Osobiście uważam, że używanie zapisów równościowych, zarówno w tekstach pisanych, jak i w mówionych, powinno być wyważone i zrównoważone, tzn. jeśli wprowadzamy użycia generyczne, to w tym samym tekście warto włączyć też zapisy równościowe, a liczba jednych i drugich powinna być proporcjonalna. Dzięki takiemu zbilansowaniu tradycji i nowoczesności w spojrzeniu na płęć włączymy wszystkich do testu i człowieka ustawimy w centrum relacji nadawczo-odbiorczych.

Bibliografia

Literatura podmiotu

- Andrusiewicz A., 2014, *Bezpieczna szkoła. Poradnik równościowy dla nauczycielek i nauczycieli*, Kraków.
- Bańko M., Linde-Usiekniewicz J., Łaziński M., 2019., *Rekomendacje dotyczące języka niedyskryminującego na Uniwersytecie Warszawskim*, Warszawa.
- Bas A. i inn., 2015, *Język równościowy*, Wrocław.
- Biłas-Pleszak E., 2023, *Inkluzywny narzędziownik stanowisk, funkcji i zawodów w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Słownik fleksyjno-słowotwórczy*, Katowice.
- Chmura-Rutkowska Iwona, Szpyra-Kozłowska Jolanta, 2022, *Nierówności płci w języku. Poradnik dla nauczycielek i nauczycieli*, Warszawa.
- Dzierżanowski M. i inn. 2021, *Jak mówić i pisać o osobach LGBT+*. Poradnik, Warszawa.
- Hołojda K. i inn., 2013, *Równościowy savoir-vivre w tekstach publicznych*, Warszawa.
- Kołodziejek E., 2021, *Jak pisać i mówić o grupach mniejszościowych. Etyka języka i poprawna komunikacja*, Warszawa.
- Krysiak P., Hołojda K., Małocha-Krupa A., Pietrzak W., 2013., *Równościowy savoir-vivre w tekstach publicznych*, Warszawa.
- Maciejewska B., 2007, *Jak pisać i mówić o dyskryminacji. Poradnik dla mediów*, Mikuszewo.
<https://fb.watch/nW0uPtvY0j/>; dostęp: 15.11.2023.
- <https://twitter.com/17bows/status/1626157003973304321>; dostęp: 15.11.2023.
- <https://twitter.com/BeataSzydlo/status/1735299441559568894>; dostęp: 15.02.2024.
- https://twitter.com/domi_sob/status/1634694000555728897; dostęp: 13.04.2024.
- https://twitter.com/e_bartkowska/status/1436623238608588800; dostęp: 15.11.2023.
- <https://twitter.com/federapl/status/1717086738420572635>; dostęp: 15.11.2023.
- https://twitter.com/FOB_Poland/status/1096326737732997120/photo/1; dostęp: 15.11.2023.
- <https://twitter.com/gminapawlowice/status/1740644665546920338>; dostęp: 15.11.2023.
- <https://twitter.com/icecrexmcyke/status/1484510442131275776>; dostęp: 07.05.2024.
- https://twitter.com/kot_z_twarza/status/1321557170354348033/photo/1; dostęp: 15.11.2023.
- <https://twitter.com/lenistvvo/status/1274790359546105857>; dostęp: 15.11.2023.
- <https://twitter.com/majakstasko/status/1751630122065527276/photo/1>; dostęp: 15.11.2023.
- <https://twitter.com/neutrattywy/status/1423611605074554884>; dostęp: 05.05.2024.
- <https://twitter.com/neutrattywy/status/1423611605074554884>; dostęp: 05.05.2024.
- <https://twitter.com/powazniepowazny/status/1489002342691356674>; dostęp: 15.11.2023.
- https://twitter.com/search?q=chciałxm&src=typed_query; dostęp: 15.11.2023.

https://twitter.com/search?q=dyskurs%20r%C3%B3wno%C5%9Bciowy%20&src=typed_query; dostęp: 10.04.2024.

https://twitter.com/search?q=feminizm%20&src=typed_query&lf=on; dostęp: 24.03.2024.

https://twitter.com/search?q=polubiłxm&src=typed_query&f=top; dostęp: 15.11.2023.

https://twitter.com/search?q=poprawno%C5%9B%C4%87%20polityczna%20&src=typed_query; dostęp: 19.03.2024.

https://twitter.com/search?q=poszłxm&src=typed_query&f=top; dostęp: 15.11.2023.

https://twitter.com/search?q=widziałxm&src=typed_query&f=top; dostęp: 15.11.2023.

<https://twitter.com/subinkicia/status/1454833595353387016>; dostęp: 15.11.2023.

https://twitter.com/Tatrzański_PN/status/1189185427049050119; dostęp: 15.11.2023.

<https://www.facebook.com/NOMEN.OMEN.UWr>; dostęp: 13.12.2023.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=10161332007887439&set=a.259117062438>; dostęp: 15.11.2023.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=10226385123148055&set=pcb.10226385158668943>; dostęp: 15.11.2023.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=122132901644159164&set=a.122120364536159164>; dostęp: 15.11.2023.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2248923398634043&set=gm.781109480475810&idovravity=729114535675305>; dostęp: 15.11.2023.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2354316818087405&set=a.127794120739697>; dostęp: 15.11.2023.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=3136208349846229&set=a.917684938365259>; dostęp: 15.11.2023.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=343652832033928&set=pcb.343652898700588>; dostęp: 15.11.2023.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=359163047149573&set=a.144552778610602>; dostęp: 15.11.2023.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=360248653707679&set=a.144552778610602>; dostęp: 15.11.2023.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=4969685829729821&set=a.728415333856913>; dostęp: 15.11.2023.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=5018671614833047&set=pcb.5018684031498472>; dostęp: 15.11.2023.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=652197383774655&set=pcb.652197713774622>; dostęp: 05.02.2024.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=659584786163125&set=a.322548243200116>; dostęp: 05.02.2024.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=736307208538629&set=a.458415719661114>; dostęp: 05.02.2024.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=806663840999501&set=pcb.806664037666148>; dostęp: 05.02.2024.

<https://www.facebook.com/photo?fbid=256250486922172&set=a.142740054939883>; dostęp: 05.02.2024.

https://www.facebook.com/search/posts/?q=chcia%C5%82em_am; dostęp: 05.02.2024.

<https://www.facebook.com/search/posts/?q=dyskurs%20r%C3%B3wno%C5%9Bciowy%20>; dostęp: 10.04.2024.

https://www.facebook.com/search/posts/?q=farmaceuty_albo_farmaceutki; dostęp: 05.02.2024.

https://www.facebook.com/search/posts/?q=gitarzysty_albo_gitarzystki; dostęp: 05.02.2024.

<https://www.facebook.com/search/posts/?q=iksatywy%20>; dostęp: 05.05.2024.

<https://www.facebook.com/search/posts/?q=osobatywy>; dostęp: 08.05.2024.

https://www.facebook.com/search/posts/?q=spa%C5%82*%C5%9B; dostęp: 05.02.2024.

<https://www.facebook.com/search/posts/?q=specjalista%2Fka>; dostęp: 05.02.2024.

[https://www.facebook.com/search/posts/?q=szukam%20osoby%20do%20opieki%20dziennej%20\(4-5%20godzin%20dziennie\)%20nad%20osob%C4%85%20starsz%C4%85%20z%20pocz%C4%85tkow%C4%85%20demencji%C4%85](https://www.facebook.com/search/posts/?q=szukam%20osoby%20do%20opieki%20dziennej%20(4-5%20godzin%20dziennie)%20nad%20osob%C4%85%20starsz%C4%85%20z%20pocz%C4%85tkow%C4%85%20demencji%C4%85); dostęp: 05.02.2024.

<https://www.facebook.com/search/posts/?q=szukamy%20kucharki%2Fkucharza%20>; dostęp: 13.04.2024.

<https://www.facebook.com/search/posts/?q=tw%C3%B3rcami%2Fczyniami>; dostęp: 30.04.2024.

<https://www.facebook.com/search/posts/?q=tw%C3%B3rcami%2Fczyniami>; dostęp: 30.04.2024.

<https://www.glamour.pl/artykul/jezyka-nie-skrzywdzisz-ale-mozesz-skrzywdzic-czlowieka-andrea-vos-i-anna-tess-golebiowska-o-jezyku-neutralnym-plciowo-221205101113>; dostęp: 01.05.2024.

https://www.instagram.com/ambafatimaaa/p/CyAzr3LikiD/?img_index=1; dostęp: 30.04.2024.

<https://www.instagram.com/p/C0bPw1YOW5N/>; dostęp: 13.12.2023.

https://www.instagram.com/p/C0Gg1qov_y3/?img_index=1; dostęp: 30.04.2024.

<https://www.instagram.com/p/C1wMVTotUT1/>; dostęp: 15.02.2024.

https://www.instagram.com/p/C25c3CFI1q-/?img_index=1; dostęp: 01.05.2024.

https://www.instagram.com/p/C25c3CFI1q-/?img_index=1; dostęp: 05.05.2024.

https://www.instagram.com/p/C3aEd5sIxPh/?locale=zh_CN; dostęp: 30.04.2024.

<https://www.instagram.com/p/C3ieDoLowS9/>; dostęp: 05.05.2024.

<https://www.instagram.com/p/C3ieDoLowS9/>; dostęp: 05.05.2024.

<https://www.instagram.com/p/C3ieDoLowS9/>; dostęp: 05.05.2024.

<https://www.instagram.com/p/C3ieDoLowS9/>; dostęp: 05.05.2024.

https://www.instagram.com/p/C3xy_lhh0IH/?img_index=9 ; dostęp: 30.04.2024.

https://www.instagram.com/p/C4fdlNXoYz9/?img_index=1; dostęp: 30.04.2024.

https://www.instagram.com/p/C4IJD7NuDv9/?img_index=1https://www.instagram.com/p/C4IJD7NuDv9/?img_index=1; dostęp: 30.04.2024.

https://www.instagram.com/p/C4IJD7NuDv9/?img_index=1https://www.instagram.com/p/C4IJD7NuDv9/?img_index=1; dostęp: 30.04.2024.

https://www.instagram.com/p/C4K3gqtoPQS/?img_index=1; dostęp: 30.04.2024.

<https://www.instagram.com/p/C5V2XouI9An/>; dostęp: 30.04.2024.

<https://www.instagram.com/p/CdvRJ6sKOYj/>; dostęp: 30.04.2024.

https://www.instagram.com/p/Ch_-ngaDiYJ/; dostęp: 07.05.2024.

<https://www.instagram.com/p/Ch2VOdVjSQh/>; dostęp: 13.12.2023.

https://www.instagram.com/p/Ch4UwpRIfBH/?img_index=1; dostęp: 13.12.2023.

https://www.instagram.com/p/Ch4UwpRIfBH/?img_index=1; dostęp: 13.12.2023.

https://www.instagram.com/p/Cni_qCoj5yE/; dostęp: 13.12.2023.

<https://www.instagram.com/p/CqvhuZDI6iV/>; dostęp: 13.12.2023.

<https://www.instagram.com/p/CuGvgMevI-Q/> ; dostęp: 13.12.2023.

<https://www.instagram.com/p/CvwUFxyNmsJ/>; dostęp: 13.12.2023.

https://www.instagram.com/p/Cx2pqEkMzt4/?img_index=; dostęp: 13.12.2023.

<https://www.instagram.com/p/CxubnAPPhOl/>; dostęp: 13.12.2023.

<https://www.instagram.com/p/CySiL4CrgU8/>; dostęp: 13.12.2023.

<https://x.com/Ben3kk/status/1715625392558481599>; dostęp: 15.11.2023.

<https://x.com/ChirurgMysli/status/1554814289428594689>; dostęp: 15.11.2023.

<https://x.com/dobreherbatkowe/status/1548993234818449409>; dostęp: 15.11.2023.

https://x.com/hevra_luv/status/1460189041891151882; dostęp: 02.12.2023.

https://x.com/Kabarettist_/status/1429328250271117322; dostęp: 02.12.2023.

https://x.com/kak_/status/1747312953341116610; dostęp: 02.12.2023.

https://x.com/KPH_official/status/1377153790625783814; dostęp: 02.12.2023.

<https://x.com/KPolitycznie/status/1629796222197280768>; dostęp: 02.12.2023.

<https://x.com/MateykaJerzy/status/1556634257698824195>; dostęp: 02.12.2023.

<https://x.com/stanczykmaciej/status/1708581395709235520>; dostęp: 02.12.2023.

https://x.com/szef_dywizji/status/1549464230759464962; dostęp: 02.12.2023.
<https://x.com/WSEkonomii/status/1357027126470463493>; dostęp: 02.12.2023.
<https://x.com/xxxthisismex/status/1091428560827490304>; dostęp: 02.12.2023.
<https://x.com/ZbigniewKozlow/status/1508058999131942927>; dostęp: 02.12.2023.
<https://zaimki.pl/iksatywy>; dostęp: 01.05.2024.
<https://zaimki.pl/osobatywy>; dostęp: 07.05.2024.

Literatura przedmiotu

- Buttler D., 1978, *Rozwój semantyczny wyrazów polskich*, Warszawa.
- Cassirer E., 1998, *Esej o człowieku. Wstęp do filozofii kultury*, Warszawa.
- Cegiela A., 2014, *Słowa i ludzie*, Warszawa.
- Dyszak A., 2014, *Formy męsko- i żeńskoosobowe a niebinarni użytkownicy polszczyzny. U źródeł nowych zjawisk leksykalno-gramatycznych we współczesnym języku polskim*, „Język Polski. Pismo Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego” (CIV), Kraków.
- Fairclough N., 1989, *Language and Power*, London.
- Galasiński D., 2013, *Osoby niepełnosprawne czy z niepełnosprawnościami?*, „Niepełnosprawność – Zagadnienia, Problemy, Rozwiązania”, nr IV.
- Garbicz-Stodolna D., 2020, *Doświadczenie politycznej poprawności a grzeczność językowa*, „Dziennikarstwo i Media”, Wrocław.
- Gębka-Wolak, 2022, *Językowe wykładniki niebinarności płci w polszczyźnie. Część 2: Innowacje a system i tendencje rozwojowe*, „Prace Językoznawcze” (XXIV), s. 101-116, Toruń.
- Grzenia J., 2006, *Komunikacja językowa w Internecie*, Warszawa.
- Iwasiów I., 1999, *Osoba w dyskursie feministycznym*, „Teksty Drugie”, s. 49-63.
- Jaspers K., 1990, *Filozofia egzystencji*, Warszawa.
- Język nowych mediów*, 2012, [red.] Michalewski K., Łódź.
- Karwatowska M., Szpyra-Kozłowska J., 2010, *Lingwistyka płci. Ona i on w języku polskim*, Lublin.
- Kita M., 2022, *Język w dyskursach internetowych i językowo-komunikacyjne normy, zasady, reguły...*, Katowice.
- Krapiec M., 1985, *Język i świat realny*, Lublin.
- Maćkiewicz J., 2006, *Świat widziany poprzez język*, „Gdańskie Zszyty Humanistyczne”, nr. 30.
- Małocha-Krupa A., 2012, *Polski dyskurs równościowy płci – ogląd językoznawczy*, [w:] K. Michalewski [red.], *Język nowych mediów*, Łódź, s. 333-343.

- Małocha-Krupa A., red., 2018, *Feminytywum w uwikłaniach językowo-kulturowym*, Wrocław.
- Markowski A., 2018, *Kultura Języka Polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*, Warszawa.
- Miemietz B., 1993, *Kto to jest „człowiek”?*, „Teksty Drugie”, nr 4/5/6.
- Nowakowska M., Radzikowska K., 2022, *Język inkluzywny. Jak mówić, żeby włączyć*, Warszawa.
- Ostromięcka-Frączek B., 2016, *Dokąd zmierza polszczyzna?*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN, t. LXII.
- Ożóg K., 2018, *Najnowsze zmiany w polszczyźnie (na podstawie obserwacji Stanisława Dubisza i innych badaczy)*, „Poradnik Językowy” nr 4, s. 28–41.
- Rymarowicz K., 2022, *Formy postpłciowe jako wyzwanie dla współczesnej polszczyzny*, Wrocław. Nieopublikowana praca licencjacka powstała pod opieką naukową A. Małochy w Instytucie Filologii Polskiej
- Sadziński R., 2014, *Mowa i pismo – dwie komplementarne formy języka*, Łódź.
- Sobczak B., 2020, *Oblicza agresji językowej w dyskursie publicznym. Próba uporządkowania pojęć*, „Ty mówisz – ja czuję. Dobre słowo – lepszy świat”, Warszawa.
- Sotwin W., 2006, *Głos w dyskusji: Człowiek jako podmiot zachowania w ujęciu psychologicznym*, „Diametros”, nr 7, s. 145-154.
- Szpyra-Kozłowska J., 2005, *Jak Polka z Polakiem – językowe bariery w komunikacji między płciami*, [w:] U. Majer-Baranowska [red.], *Bariery i pomosty w komunikacji językowej Polaków*, Lublin, s. 91-118
- Walczak B., 2013, *Jak Ferdinand de Saussure rozumiał przeciwstawienie „langue” i „parole”?*, „Linguistica Copernicana” [online], T. 10, nr 2, s. 65–76, Poznań.
- Walkiewicz A., 2022, *Językowe wykładniki niebinarności płci w polszczyźnie. Część 1: Wprowadzenie do problematyki i próba systematyzacji*, „Prace Językoznawcze” (XXIV), s. 85-100, Toruń.
- Witek J., Żmigrodzki Z., 2003, *Polityczna poprawność w III RP*, Radom.
- Witosz B., 2010, *O dyskursie wykluczenia i dyskursach wykluczonych z perspektywy lingwistycznej*, „Tekst i Dyskurs”, nr 3.
- Wojtyła K., 1976, *Osoba: podmiot i wspólnota*, „Roczniki Filozoficzne” (XXIV), z. 2.
- Wolański A., 2008, *Edycja tekstów*, Wrocław.
- Woźniak E., 2014, *Język a emancypacja, feminizm, gender*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN, t. LX.
- <https://empemedia.pl/digital-poland-2024-raport-social-media-w-polsce/>; dostęp: 24.05.2024.
- <https://klinwords.pl/3-sposoby-stosowania-splittingu/>; dostęp: 13.04.2024.
- <https://www.komlogo.pl/encyklopedia/124-k/864-kryteria-poprawnosci-jezykowej/>; dostęp: 11.06.2024

<https://kulturaupodstaw.pl/podkreslnik/>; dostęp: 10.04.2024.

<https://rodzice.co/cyberzagrozenia/tik-tok-rolki-shorty-co-robia-z-mozgiem-twojego-dziecka/>;
dostęp: 18.04.2024.

https://www.instagram.com/p/Ch_-ngaDiYJ/; dostęp: 07.05.2024.

<https://www.press.pl/magazyn-press/artykul/51407,wykleowany-na-autentyk;>   dostęp:
24.05.2024r.

<https://zaimki.pl/osobatywy>; dostęp: 07.05.2024.

Wykaz grafik

Grafika nr 1. Zapisy równościowe na portalu <i>sexed.pl</i>	19
Grafika nr 2. Zapisy równościowe na portalu <i>yourkaya</i>	20
Grafika nr 3. Dyskusja na temat zapisu <i>osoba z pochwą</i>	21
Grafika nr 4. Wypowiedź Beaty Szydło na temat feminatywów.....	22

Wykaz tabel

Tabela nr 1. Zapisy z użyciem <i>splittingu</i>	25
Tabela nr 2. Zapisy z użyciem spójników.....	26
Tabela nr 3. Poradniki równościowe, w których wprowadzono zapisy z użyciem parametrycznym oraz <i>splittingiem</i>	29
Tabela nr 4. Zapisy z użyciem znaku podkreślenia.....	38
Tabela nr 5. Zapisy z użyciem asterysku.....	38
Tabela nr 6. Zapisy z użyciem iksa.....	39
Tabela nr 7. Osobatywy w mediach społecznościowych.....	47
Tabela nr 8. Osobatywy w poradnikach równościowych.....	49

Wykaz wprowadzonych skrótów

Fb – Facebook

Ig – Instagram

X – Twitter